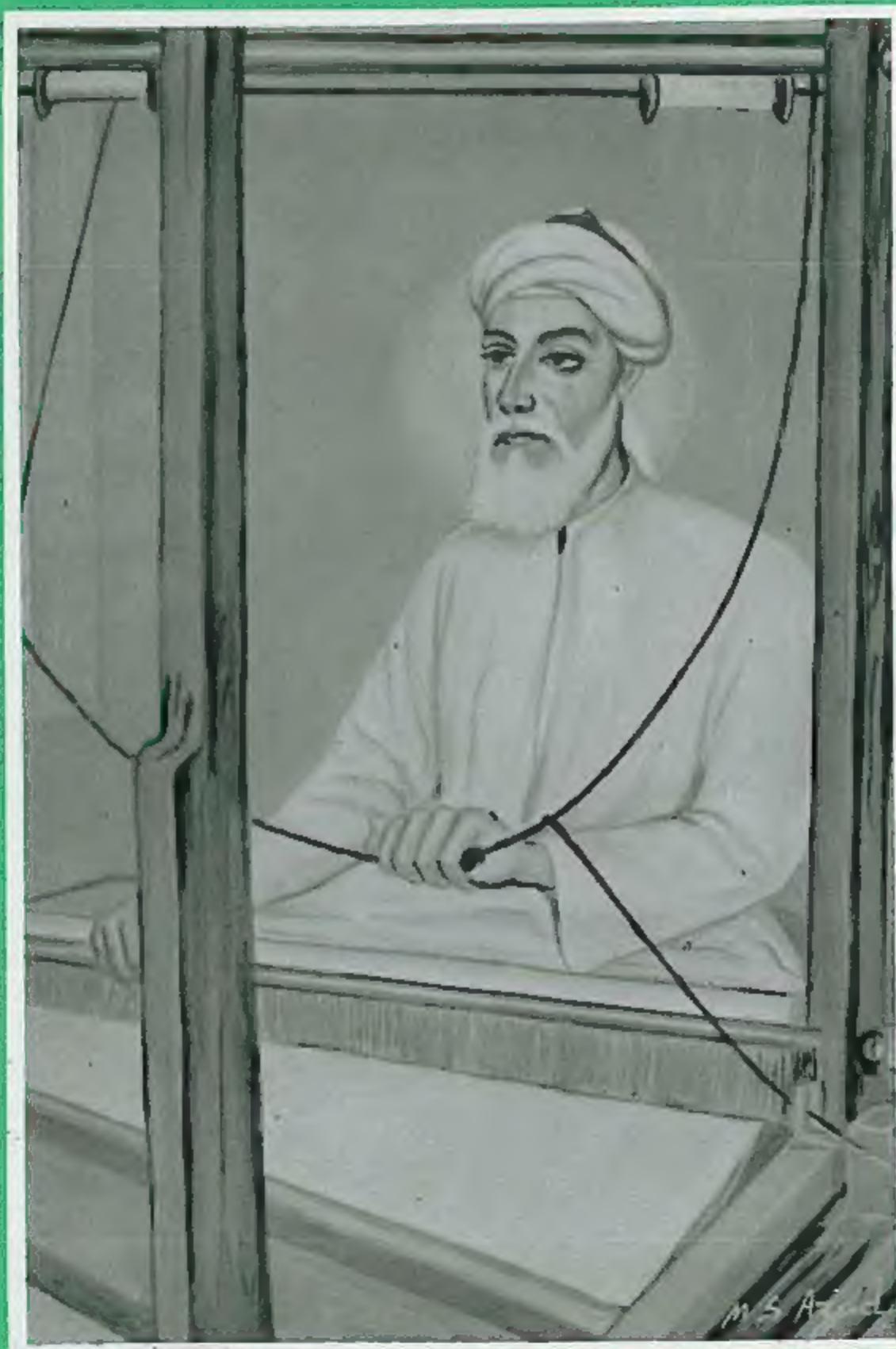

Bed Time Stories-10

HONOURED SAINTS

ਸਨਮਾਨੇ ਭਗਤ

SANTOKH SINGH JAGDEV

BED TIME STORIES-10
(HONOURED SAINTS)
(ਸਨਮਾਨੇ ਭਗਤ)

Other books by the same author on religious philosophy and history :

1. Hindu Sikh Gikhsia	(Panjabi)	ISBN 1 872580 00 0	
2. Hindu Sikh Gikhsia	(Hindi)	ISBN 1 872580 01 7	
3. Sach Sunai Si Sach Ki Beli (Panjabi)		ISBN 1 872580 05 X	
4. Tales of Truth	(English)	(Sikh Martyrs)	ISBN 1 872580 06 8
5. Bed Time Stories-1	(Panjabi-English)	(Guru Gobind Singh Ji)	ISBN 1 872580 20 9
6. Bed Time Stories-2	(Panjabi-English)	(Guru Nanak Dev Ji)	ISBN 1 872580 20 1
7. Bed Time Stories-3	(Panjabi-English)	(Guru Arjan Dev Ji)	ISBN 1 872580 22 X
8. Bed Time Stories-4	(Panjabi-English)	(Guru Tegh Bahadur Ji)	ISBN 1 872580 23 8
9. Bed Time Stories-5	(Panjabi-English)	(Guru Angad Dev Ji, Guru Amar Das Ji and Guru Ram Das Ji)	ISBN 1 872580 24 6
10. Bed Time Stories-6	(Panjabi-English)	(Guru Hargobind Ji, Guru Har Rai Ji and Guru Har Krishan Ji)	ISBN 1 872580 25 4
11. Bed Time Stories-7	(Panjabi-English)	(Sikh Martyrs)	ISBN 1 872580 26 2
12. Bed Time Stories-8	(Panjabi-English)	(Khalsa Ra)	ISBN 1 872580 27 0
13. Bed Time Stories-9	(Panjabi-English)	(Sikh Warriors)	ISBN 1 872580 28 8
14. Bed Time Stories-10	(Panjabi-English)	(Honoured Saints)	ISBN 1 872580 29 7

"Bed Time Stories written by Santokh Singh Jagdev in two languages have been quite successful in conveying the message of Guru Nanak to the Western world which includes our children also."

—The Council of Sikh Gurdwaras in Birmingham, England.

"Mr Jagdev has righteously succeeded in his mission to propagate the teachings of Guru Nanak and the Sikh Philosophy through interesting and numerous anecdotes narrated in his books....."

—Dr. Joginder Singh J.P., Birmingham, England.

"We highly recommend these books to those who want to learn or teach Sikhism and Sikh Philosophy."

—Gurdwara Guru Ramdas, Singh Sabha, Birmingham, England.

BED TIME STORIES-10

(HONOURED SAINTS)

(ਸਨਮਾਨੇ ਭਰਾਤ)

Santokh Singh Jagdev

SIKH MISSIONARY RESOURCE CENTRE
BIRMINGHAM (ENGLAND)

All rights reserved
Copyright S.S. Jagdev

Bed Time Stories - 10

ISBN 1 872580 29 7

First Edition 1997
Reprint : 2011

Price : Rs. 80-00

Published by :
SIKH MISSIONARY RESOURCE CENTRE
346, Green Lane Rd.,
Small Heath, Birmingham
B95DR, England.
Ph.: 021-772-5365

Distributors :
SINGH BROTHERS
Bazar Mai Sewan, Amritsar.
E-mail : singhbro@vsnl.com

Printers :
PRINTWELL, 146, Industrial Focal Point, Amritsar.

INDEX

1. ਕਬੀਰ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ	9
Kabir's Family	11
2. ਕਬੀਰ ਦਾ ਰਾਮ	13
Kabir's Ram	14
3. ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਹੱਲਾ	15
Attack by Brahmins	17
4. ਕਾਜ਼ੀ ਵਲੋਂ ਫਤਵਾ	19
Decree by Qazi	20
5. ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰੂ	21
Spiritual Teacher of Namdev	23
6. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ੀ	25
Trial by the Emperor	26
7. ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ	27
Glimpses of God	29
8. ਫਗੀਦ ਦੀ ਪੈਂਧ ਤਪੱਸਿਆ	31
Farid's Hard Penance	32
9. ਫਗੀਦ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ	33
Farid's Glimpse of Light	35
10. ਰਵਿਦਾਸ ਦਾ ਕਸੀਰਾ	37
Ravidas's Kasira (Quarter of a Pice)	38
11. ਰਵਿਦਾਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਿਚ	39
Ravidas among Brahmins	41
12. ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ	43
Saint Jaidev	44
13. ਭਗਤ ਸਧਨਾ	45
Saint Sadhna	47

14. ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ	49
Saint Trilochan	50
15. ਭਗਤ ਬੈਣੀ ਜੀ	51
Saint Beni	53
16. ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ	55
Saint Ramanand	56
17. ਭਗਤ ਸੈਣ ਜੀ	57
Saint Sain	59
18. ਭਗਤ ਧੰਨਾ	61
Saint Dhanna	62
19. ਭਗਤ ਪੀਪਾ ਜੀ	63
Saint Pipa	65
20. ਭਗਤ ਭੀਖਨ ਜੀ	67
Saint Bhikhan	68
21. ਸੰਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ	69
Saint Parmanand	71
22. ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ	73
Saint Surdas	74

Foreword

Faith cannot be given a brand name, nor can it be the monopoly of a few privileged people. This was clearly shown by Guru Arjan Dev when he compiled the holy Guru Granth and installed it in Harmandir (Temple of the Lord - Golden Temple) on 30th August, 1604 AD. Besides the compositions of the Sikh Gurus, he included in the holy book, hymns by fifteen saints. They belonged to different states and wrote in languages they spoke. In their diversity of place, religion, caste, creed and occupation, they were bound by a common link of devotion to the Lord, who is not bound by the narrow divisions mankind has created. All these saints considered this universe, the creation of One Supreme Being and preached universal love and devotion to Him to attain Eternal peace.

Those saints, through their teachings, tried to stop injustice being committed in the name of religion. Their teachings got many to give up hypocrisy and tyranny. Yet they were only saints and could not force any tyrant not to commit tyranny. They could only plead. They did not combine power with meditation yet surely they had ideas about it, as Saint Kabir says, "He who fights for the downtrodden is brave in reality. He does not retreat though he be cut joint by joint."

Hindu religion can be called Brahminism because its leaders, the Brahmins exploit all the other castes for their benefit. They have invented rituals and beliefs to defraud people in the name of religion. The saints did not like the treatment meted out to low castes by the Brahmins and their ruling out education and meditation of the Lord for them. Islamic priests were no different from the Brahmins as they had the government at their back. In order to have their way, they issued decrees in accordance with their wishes. As such, besides the displeasure of selfish religious leaders, the saints had to bear the repression of the government which is indicated in their verses.

S. Santokh Singh Jagdev, in this book, has tried to bring out through brief anecdotes about the lives of these saints, their thinking, their devotion to the Supreme Being, their teaching of universal brotherhood and their peaceful struggle against tyranny and injustice being perpetrated in the name of religion. In the present day world when humanity is badly divided by dissensions in the name of faith, region, language and state, a lot of blood is being shed in the name of religion. To counter bigotry and fanaticism which are fighting hard to defeat saner elements of tolerance and brotherhood, the teaching of the saints is all the more relevant and needs wide propagation.

2-Shaheed Bhagat Singh Nagar
Ferozepur City

K.P. Singh Brar

ਕਬੀਰ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 1398 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਬਨਾਰਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੁਲਾਹੇ ਨੀਵੂ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਬਨਾਰਸ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਭੀਗਬ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਥੋਂ ਸਦਾ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਕਬੀਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਪਿਆ। ਉਹ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਕਈ ਵਾਗੇ 'ਰਾਮ ਰਾਮ' ਜਾਂ 'ਹਗੀ ਹਗੀ' ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹਿੰਦੂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਲੇਛਾਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲੈਂਦਾ ਬੁਰਾ ਲਗਦਾ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੱਚੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਕਾਫਰਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ। ਉਹ ਅੱਗੋਂ ਉੱਡਰ ਦਿੰਦੇ, "ਕਾਫਰ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੇ ਚੰਗੀਆਂ ਕਰਨ ।"

ਕਬੀਰ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਛੁਕਾਉਂਦੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸ਼ਰਕਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਦੀ ਸੁਨਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਕਬੀਰ ਨੇ ਸੁਨਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਮੇਰੀ ਸੁਨਨ ਦੇ ਪਿਆਰ ਲਈ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਮੁਦਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰਕ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪੇ ਮੇਰੀ ਸੁਨਨ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਜੇ ਸੁਨਨ ਕੀਤਿਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਤ ਦਾ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਅੱਧ-ਸਰੀਰੀ ਨੂੰ ਛਾਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਤੂੰ ਵੀ ਕਿਵਾਂਦਾ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਫੌਲ ਕੇ ਮੁਦਾ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਾਰੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ।" ਇਹ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਜ਼ੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਕਬੀਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਨਵੀਂ ਨਵੀਂ ਭਗਤੀ ਬੁਗੁ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਘਡਾ ਲਿਆ ਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਚੌਂਕਾ ਲਿੱਪਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਮਾਲਾ ਫੜ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੀਮਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦੀ, "ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੀ ਕਬੀਰ ਨੇ ਮਾਲਾ ਫੜੀ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਸੁਖ ਪੜੇ ਗਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਤਣਨਾ ਬੁਣਨਾ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰ-ਮੁੰਨੇ ਸਾਧੂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਰ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡਾ ਘਰ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।" ਕਬੀਰ ਜੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ, "ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਗੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਪੜਾਨਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਾਮ ਪਾ ਕੇ ਭਰ ਗਿਆ ਹਾਂ।" ਇਸ ਭਰਾਂ ਦੇ ਉੱਡਰ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕਬੀਰ ਪਾਸ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਭਰ੍ਹ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲੋਈ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਕਮਾਲ ਤੇ ਧੀ ਕਮਾਲੀ ਨੂੰ ਛੁੱਖੇ ਦੇਖ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਉੱਠੀ, "ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰ-ਮੁੰਨਿਆਂ ਨੇ ਸਾਡਾ ਤਣਨਾ ਬੁਣਨਾ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਰੋਟੀਆਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪੇਟ ਭਰਨ ਲਈ ਭੁੱਜੇ ਦਾਣੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਣ ਲਈ ਮੰਜੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਘਾਹ ਉਪਰ ਸੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।" ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਨੇ ਲੋਈ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਗਿਆਨਹੀਣ ਤੇ ਨਿਗੁਰੀ ਹੈਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਾ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਵੇਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮੁਦਾ ਦੀ ਸੰਝੀ ਹੋਵੇ।"

ਕਬੀਰ ਜੀ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਮੁਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਘੁੰਡ ਕੱਢੇ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਘੁੰਡ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ। ਤੇਰਾ ਘੁੰਡ ਤਦ ਅਸਲੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਲੋਕ ਲਾਜ ਤਿਆਗ ਕੇ, ਹਗੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੀ, ਨੱਚਦੀ ਟੱਪਦੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਫਿਰੋਗੀ।" ਕਬੀਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ। ਕਮਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਹੋ ਬਾਹਮਣ, ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਪਵਿੱਤਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਜੀਵ ਪਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਜਿਹੜੇ ਤੂੰ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਜੁਲਾਹੇ ਦੇ ਬੁਣੇ ਹਨ।" ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਹਮਣ ਚੁਪ ਕਰ ਗਿਆ।

ਕਬੀਰ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ
Kabir's Family

Kabir's Family

Saint Kabir was born in 1398 AD in Banaras city. His father Neeru was a Muslim and weaver by profession. Banaras being a Hindu place of pilgrimage was always thronged by Sadhus. Those Sadhus had a profound effect on the life of Kabir. While playing with companions in childhood, he would often call 'Ram Ram' or 'Hari Hari'. Hindu children playing with him did not like, a son of sinful Muslims chanting names of their gods and Muslim children were stopping him from uttering names of gods of infidels. He would reply in turn, "Infidels are those who kill the innocent and steal."

When Kabir's parents noticed his tilt towards Hinduism, they decided to circumcise him in keeping with Muslim custom. Kabir said to the qazi who was to perform his circumcision, "If my circumcision is to be done for the love of woman, I am not ready to accept this condition. If God wishes to make me a Muslim, He will circumcise me Himself. If one becomes a Muslim by circumcision, what should we do about a woman? The better-half cannot be left out, so, it is better that I remain a Hindu. You should also give up blindly following your books and lean upon God who has created both the Hindus and the Muslims." At this reply, the qazi went away.

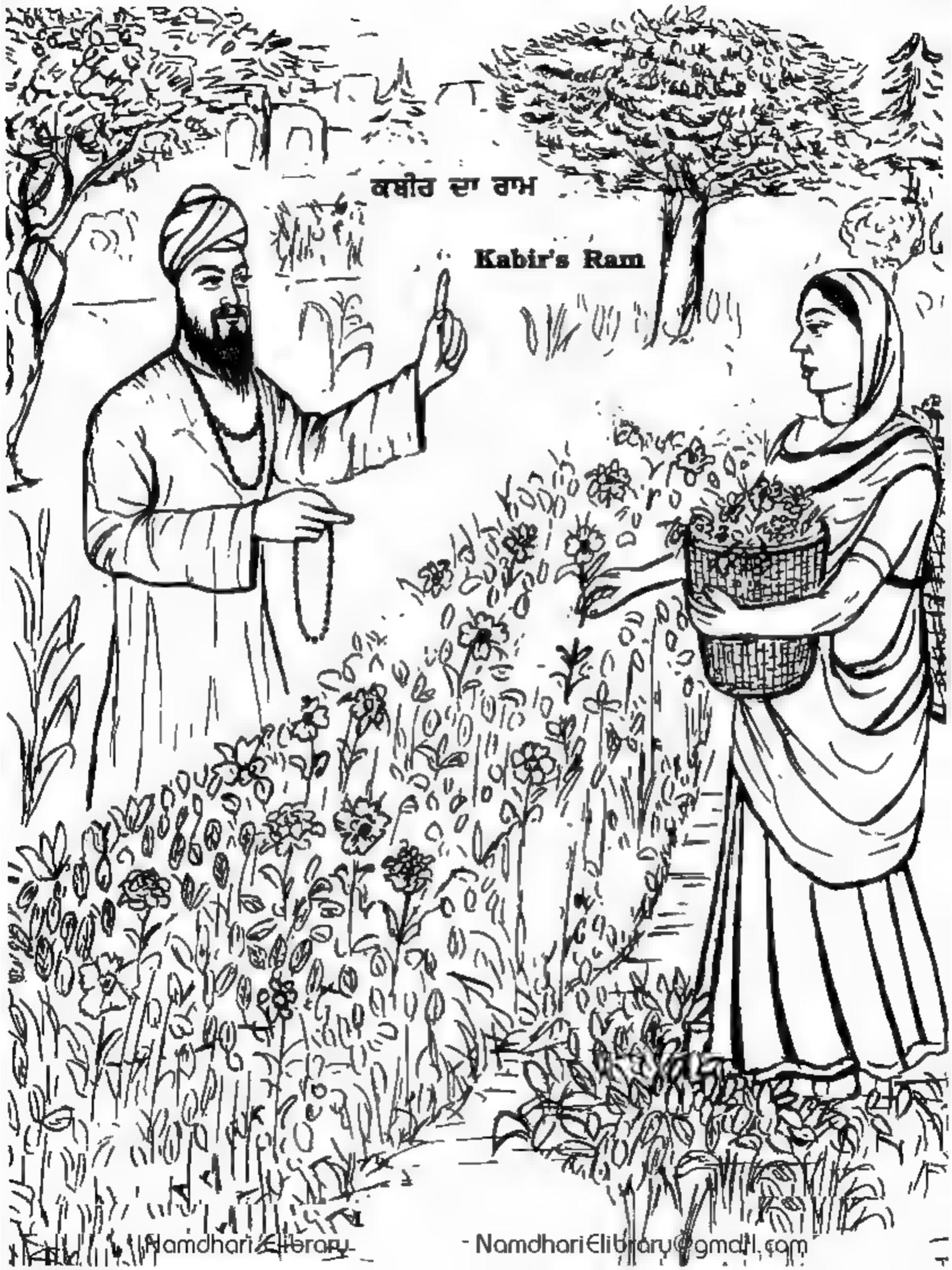
When Kabir was in the initial stage of meditation, he used to rise early in the morning and bring a pitcher of water with which he would clean his place of meditation. After that he used to take his rosary and start reciting the Name of the Lord. Seeing this, his mother, Neema told everybody, "From the day Kabir has taken up the rosary, our peace is gone. He has left his profession of weaving. Why has death not befallen those shaved-head mendicants who have ruined our house?" Kabir would tell his mother, "My master has given me the Name of the Lord which is the treasure of all joy. I have been saved since I have been blessed by His Name." On this type of answers, his parents asked him to live on his own.

Mendicants continued coming to Kabir as before in his new house. One day, Kabir's wife, Lai, seeing her son Kamaal and daughter Kamaali hungry, lamented, "These close-shaved mendicants have spoiled our weaving work. They get bread to eat while we live on parched grain. They sleep on beds but we have to sleep on grass." Hearing this, Kabir said to Lai, "You are ignorant and have no mentor. If You take shelter with them, then only you will realise God."

Kamaal's wife came to the house after his marriage. Kabir said, when he saw her with a veil on her face, "This veil will have no value at the time of reckoning. Your veil will only be real when you give up this modesty and go about your work dancing and singing the praises of God." One day Kamaali was drawing water at the well. A Brahmin took water from her and asked, "Whose daughter are you?" The Brahmin, regretted very much, having taken water at the hands of a weaver girl. Kamaali replied, "O, Brahmin! the water was impure even before I touched it because millions of living beings thrive in water. The clothes you are wearing have also been woven by a weaver." The Brahmin had no answer.

ਕਬੀਰ ਦਾ ਰਾਮ

Kabir's Ram

ਕਬੀਰ ਦਾ ਰਾਮ

ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਨਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਨਾ ਦੇਵਤਾ, ਨਾ ਉਹ ਜੋਗੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਤੀ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਮਾਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ। ਇਸ ਭਰ੍ਹਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਸਰੀਰ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੂਨ ਹੈ। ਨਾ ਉਹ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਸਭ ਜੰਮਦੇ ਤੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਉਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਛਟ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਅਨੰਦ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਰਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਰਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਫੁਰਕ ਕੀ ਹੋਇਆ ?” ਕਬੀਰ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਜਾਗੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦਾ ਰਾਮ ਇਕ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਘਰ ਅਜੁਧਿਆ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਕਿਸ਼ਨ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਪਾਰ ਕੇ ਨੰਦ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਨੰਗੇ ਫਿਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ ਕਦੋਂ ਦੇ ਪਾ ਲੈਂਦੇ। ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰ ਮੁੜਕਾ ਕੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਛੇਡਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਗਈ ਹੁੰਦੀ। ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜਗੀ ਰਹਿ ਕੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਇਹ ਸਥ, ਰੂਪ, ਦਾਨ, ਪੂਰਨ, ਜਗ, ਰੋਮ, ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ ਸਭ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹਨ ਜਦ ਭਕ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ।”

ਕਬੀਰ ਜੀ ਮੁਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਜਾ ਥਰ ਰਹੇ ਇਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਧਰਮਦਾਸ ਦੀ ਮੁਰਤੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਗੀ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਪੱਥਰ ਭੇਗ ਠਾਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਦੇ ਤੇਰੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਾਲੇ ਵੱਟੇ ਥਣੇ ਹੋਏ ਹਨ।” ਇਸ ਭਰ੍ਹਾ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਮਾਲਣ ਨੂੰ ਪੂਜਾ ਲਈ ਛੁੱਲ ਭੋੜਦੀ ਦੇਖ ਕੇ ਕਬੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਇਸ ਪੱਤੀ ਪੱਤੀ ਵਿਚ ਜਾਨ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਤੋੜ ਲਹੀ ਹੈਂ। ਪੱਤੇ, ਛੁੱਲ ਤੇ ਛਾਲੀ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਜਿਉਂਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਤੋੜ ਰਹੀ ਹੈਂ। ਜਿਸ ਮੁਰਤੀ ਦੀ ਤੂੰ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਘੜੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਉੱਪਰ ਘਾੜੇ ਨੇ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਘੜਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਉਸ ਵਿਚ ਜਾਨ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਘਾੜੇ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੀ। ਮੁਰਤੀ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦੇ ਦਾਲ ਚੌਲ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਖਾ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਉਸ ਮੁਰਤੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਹੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਮਾਲਣ, ਤੂੰ ਛੁੱਲ ਜਈ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕੀ ਛੁੱਲ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਛੁੱਲਿਆ। ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ ਜਿਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਹੈ।”

ਇਕ ਦਿਨ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਕੁਝ ਸਾਧੂ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਖਵਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਤੁੱਥੇ ਪੇਟ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਆਪਣੀ ਮਾਲਾ ਸੰਭਾਲ ਲੈ। ਛੁੱਖੇ ਪੇਟ ਮੇਰਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਲਵਾਗਾ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਨ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੰਗ ਕੇ ਕੋਈ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਿਰਫ਼ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਨ ਸੰਭਸ਼ਟ ਨਹੀਂ, ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।”

Kabir's Ram

Kabir had faith in one God who is neither a man nor divine, neither a yogi nor a celibate. He has neither a mother nor a son. The extent of this type of God cannot be known and He cannot be confined to a temple. He has no body and no blood. He is neither born nor does He die. All the births and deaths are ordained by Him. He can be realised through love and devotion. Those who have realised Him have been freed from birth and death. They have attained eternal bliss.

One day a Brahmin asked Kabir, "You advise people to recite the name of 'Ram' and I also repeat His name. Where lies the difference?" Kabir replied, "My Ram pervades the whole of universe while your Ram was one who was born in the house of Dasrath at Ayodhya and was next reincarnated as Krishna in Nand's house. Union with my Ram cannot be attained by wandering nude in the forest. If it was possible, the animals of the forest would all have found Him. Nor can God be realised by shaving the head close as the sheep, surely they would have been liberated if it were so. Celibacy is also not the means of liberation. Eunuchs would have seen the Divine Light if it were so. Nobody has attained the Supreme State without devotion to His Name. This repetition, penance, charity, good deeds, religious feasts, sacrifices, bathing at holy places etc. are fruitless unless you make your mind free of ego."

Kabir was against idol-worship. He took the idol, the shopkeeper Dharam Dass was worshipping, threw it in the river and said to him, "This stone cannot be your god. The weights you weigh with are made of the same stone." In the same way, he saw a flowergirl plucking flowers for worship and said to her, "Life abides in each petal you are plucking. Leaves, flowers and stems you are plucking are the three living gods. The sculptor pressed under his feet, the idol you are going to worship when he chiselled it. If there were life in it, it would have destroyed the sculptor. The rice and lentils you offer to the idol will be eaten by the priest. Only ashes will go into the mouth of the idol. O' flowergirl! you are deluded and so are the people but I am not. My God is ever living."

One day, some mendicants came to Kabir. Kabir had no food to offer them at that time. He prayed to the Lord thus, "No devotion for me is possible on empty stomach. Take this rosary of Yours away. There can be no love between You and me if I have nothing to eat. If you do not give me Yourself, I shall ask and get it. If I have these things, I shall engage myself in devotion with full faith. I have asked nothing out of greed. I have only asked for devotion to Your Name. Realisation cannot be attained if mind is not satisfied."

ਬਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਹੱਲਾ

ਇਕ ਦਿਨ ਕਬੀਰ ਨੇ ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਜਨੇਉ ਵਰਗਾ ਸੂਤ ਦਾ ਧਾਗਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਮਣ ਦਾ ਭੇਸ ਧਾਰ ਕੇ ਗੰਗਾ ਦਰਿਆ ਵੱਲ ਨੂੰ 'ਨਾਰਾਇਣ' 'ਨਾਰਾਇਣ' ਕਹਿੰਦੇ ਚਲ ਪਏ। ਤਥਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੰਦ ਬਾਹਮਣ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਜਨੇਉ ਤੇ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਤਿਲਕ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦਾ ਜੁਲਾਹਾ ਹੈ, ਤੇਗ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਧਾਰਨ ਕਰੋ।" ਕਬੀਰ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਤੇਰੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਕ ਸੂਤ ਦਾ ਧਾਗਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਘਰ ਤਾਂ ਸੂਤ ਦਾ ਢੇਰ ਪਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਸੂਤ ਦਾ ਹਰ ਰੇਜ਼ ਕੱਪੜਾ ਬੁਣਦਾ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਗਾਇੜੀ ਅਤੇ ਖੇਦਾਂ ਦਾ ਪਾਣ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰੀ ਜੀਡ ਉੱਪਰ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਗਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਰਾਇਣ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਓਂ ਮੁਕੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਜਮਾਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਉੱਤਰ ਦੇਵੇਂਗਾ? ਆਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਦੀਆਂ ਗਊਆਂ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਵਾਗਾਵਨ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣਾ ਸੀ ਪਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਖਕਾਲੇ ਹੋਏ। ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਮਣ ਹੈ ਕੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਜੁਲਾਹਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਉਸ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਤੇ ਤੂੰ ਕੀ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪਰ।"

ਮੁਕੰਦ ਬਾਹਮਣ ਨੇ ਕਬੀਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੱਲ ਬਾਕੀ ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, "ਕਬੀਰ, ਤੈਨੂੰ ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਪਰ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਹਮਣ ਬਹੁਮਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ ਰੇ ਸੂਦ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚੋਂ।" ਕਬੀਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਗਰਭ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਚਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਾਰੇ ਬਹੁਮਾ ਦੀ ਹੀ ਅੰਸ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦਸੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਮਣ ਕਦੂੰ ਬਣੋ? ਇਸ ਬਾਹਮਣਪੁਟੇ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਬੇਅਰਥ ਨਾ ਗੁਆਓ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਮਣੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇਣ ਬਾਰਨ ਬਾਹਮਣ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਸਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜੇਮੇ? ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਬਾਹਮਣ ਹੋਏ ਤੇ ਮੈਂ ਸੂਦ? ਕੀ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨਾਕਾਂ ਵਿਚ ਦ੍ਰੋਧ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਮੂਨ? ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਬਾਹਮਣ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਮ ਦਾ ਵਿਰਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਪਾਸੋਂ ਸੌਂਚੀਆਂ ਤੇ ਖਰੀਆਂ ਸੂਟ ਕੇ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਬੇਨੁ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਗੰਗਾ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਸੁਟਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਦੁੱਖ ਤਕਲੀਫ਼ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਤੌਰ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ ਤੇ ਕਿਹਾ, "ਗੰਗਾ ਇਕ ਬੜੀ ਵੂੰਘੀ ਦੇਵੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਜੰਜੀਰਾਂ ਨਾਲ ਬੇਨੁ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸੂਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਰਿਹਾ। ਗੰਗਾ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਜੰਜੀਰਾਂ ਤੌਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਰੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਰਗਾਛਾਲਾ ਉੱਪਰ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਜਲ ਵਿਚ ਉਹੀ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਬਾਹਰ ਬਲ ਉੱਪਰ ਹੈ।"

ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਜਿਉਂਦਾ ਨਿਕਲਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਹਮਣ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਸਰਬਜੀਤ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਬੁਨਾ ਲਿਆ ਜਿਹੜਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ। ਉਸ ਘੁੰਮੰਡੀ ਨੇ ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਇਕ ਜੁਲਾਹਾ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕੀ ਗਿਆਨ ਹੈ ਸਥਦਾ ਹੈ।" ਕਬੀਰ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੀ ਤਾਂ ਇਕ ਜੁਲਾਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬੇਦ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣ ਸੁਣੋ ਹੋਣ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਚਲ ਜਾਵੇ। ਪਰਤੀ ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕਰਘਾ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਚੰਦ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਾਲਾਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।" ਇਹ ਸੂਟ ਕੇ ਸਰਬਜੀਤ ਅੱਗੋਂ ਬੋਲ ਨਾ ਸਕਿਆ।

Attack by Brahmins

One day, in order to remove the illusion of high caste from the minds of Brahmins, Kabir put saffron mark on his forehead and wore a cotton thread like the sacred thread worn by Brahmins, round his neck. Thus, in the guise of a Brahmin, he started walking towards river Ganges chanting Narayan ! Narayan ! He met a Brahmin named Mukand on the way. He was very much annoyed on seeing Kabir wearing a sacred thread and with the saffron mark. He said, "You are a weaver of low caste. You have no right to wear symbols of high caste Brahmins." Kabir replied, "You have only one cotton thread round your neck while we have a pile of cotton thread in our home. I weave cloth daily out of that. You only recite Gayatri and Vedas with your lips but the Lord Himself abides on my tongue, in my eyes and in my heart. O' Mukand ! what answer will you give when angel of death asks you about your deeds ? We are your cows and you the herdsmen. You Brahmins were to show us the way to liberation but you have not done that. What kind of guardians are you ? You Brahmins beg at the doors of landlords and kings. Though I am a weaver of Kashi, yet my mind is always engrossed in the Lord who sustains everyone. Learn this from me. Be engrossed in His contemplation."

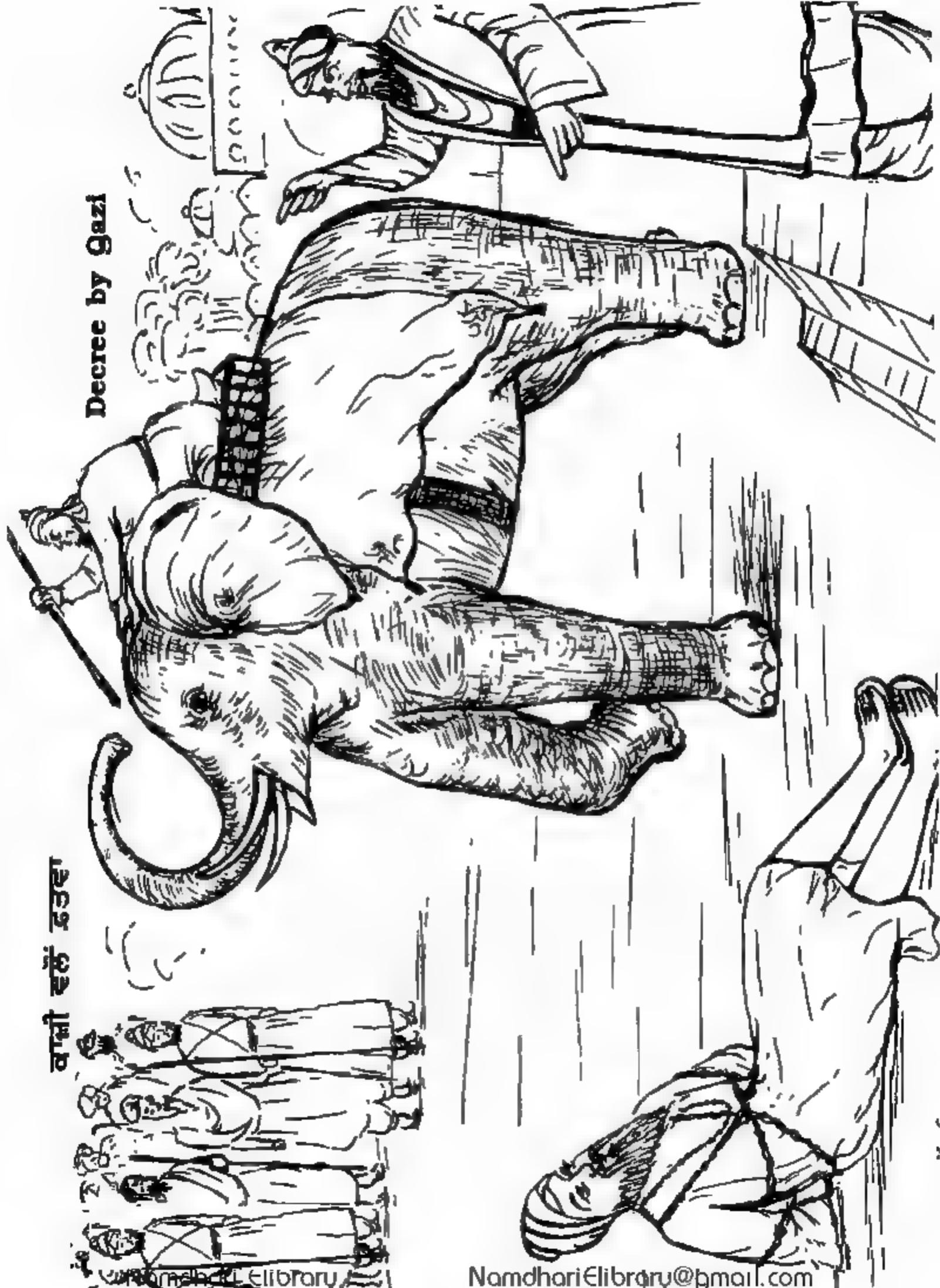
Mukand went and told other Brahmins, the talk he had with Kabir. One day, they said to Kabir, "Kabir, you should follow the teachings of Brahmins because they were created out of the mouth of Brahma and Shudras out of his feet." Kabir answered, "In the womb caste does not exist. All beings are the essence of Brahma. O' learned ones ! tell me when did you become Brahmins. Do not waste your life in this pride of being Brahmins. If you claim to be Brahmin by having been born to a Brahmin woman, why were you not born in a different way ? Then how is it that you are a Brahmin and I a Shudra ? Does milk flow through your veins and blood in mine ? In my view, only he who contemplates the Supreme Being is Brahmin."

The Brahmins were enraged to hear the bitter truth from Kabir. One day, they tied Kabir and threw him into the river Ganges. Kabir came out of the river without any trouble and said, "The Ganges is a goddess deep and profound. I was bound with chains and thrown in it. My mind remained absorbed in contemplation of the Lord. The waves of the Ganges broke my fetters and seated me on a deer skin. The One who is the Preserver on land was the Saviour in water."

The Brahmins were astonished to see Kabir come out of the river alive. In order to defeat Kabir in argument, they called Pandit Sarbajit who was a great scholar. That haughty one said to Kabir, "You are only a weaver. What knowledge can you have of the Lord ?" Kabir replied, "God too is a weaver whose secret no one has realised. If you Brahmins listen to the Vedas and Puranas, you will also realise. The earth and the sky are the carding comb of the Lord. The sun and the moon are his two shuttles. I have realised the Lord." Hearing this, Sarbajit became quiet.

वासी हैं इत्तुवा

Decree by Gazi

ਕਾਜ਼ੀ ਵਲੋਂ ਫਤਵਾ

ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਤ ਪਾਡ ਅਤੇ ਧਰਮਾ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਉਹੀ ਕਦਰ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਪਾਖੰਡ ਤਿਆਗਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਥੇ ਉਹ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਚੇ ਗਸਤੇ ਉੱਪਰ ਚੱਲਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਂਗ ਦਿੰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਮੁਦਾ ਬੋਲਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸਨੂੰ ਤੂੰ ਮੁਨਾਰੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੇਖ।”

ਮੁੱਲਾਂ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕਬੀਰ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲੱਗਾ। ਕਬੀਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਮੈਨੂੰ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਮੁਦਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਸਰਬਾਰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਮੁਦਾ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਉੱਪਰ ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਮ੍ਰਿਗ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਰੋਜ਼ੇ ਭੱਖ ਕੇ, ਨਮਾਜ਼ ਕੁਜ਼ਾਰ ਕੇ ਕੇ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬਹਿਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਜੇ ਸੱਚ ਦੀ ਸੌਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮੱਕਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੜ੍ਹਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਮਾਜ਼ ਤਾਂ ਹੈ ਨਿਆਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਕਲਮਾ ਮੁਦਾ ਨੂੰ ਅਕਲ ਰਾਹੀਂ ਪਛਾਣਨਾ। ਪੰਜੇ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਮੁਸਲੰਹਾ ਵਿਛਾਉਣਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੋਕਾਰ ਕੱਢ ਕੇ ਜੀਆਂ ਉੱਪਰ ਕਰਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨ ਬਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਮੁਦਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਬਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ।”

ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦਿੰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਰੋਜ਼ੇ ਭੱਖ ਕੇ ਤੂੰ ਮੁਦਾ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਜੀਡ ਦੇ ਸੁਆਦਾਂ ਲਈ ਜੀਆਂ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰਵਾਦਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਕਰ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਾਹ ਨਹੀਂ। ਸੁਣ ਕਾਜ਼ੀ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਇਕ ਮੁਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੇਰੋਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਹੈ। ਸੰਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਸਾ ਨਹੀਂ। ਧਰਮ ਪਿੱਛੇ ਤੂੰ ਪਾਗਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।”

ਇਕ ਦਿਨ ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆ :

ਕਥੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਹੁਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੈ॥

ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਦੀ ਤਤ ਤੂੰ॥

ਉਸ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਦਸਿਆ, “ਕਬੀਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਦਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।” ਕਬੀਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇ ਉਲੱਟ ਸੀ। ਇਕ ਮੁਦਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮੁਦਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਕਦਾ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਇਸ ਕਸੂਰ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਬੇਨੂ ਕੇ ਹਾਥੀ ਅੱਗੇ ਸੁਟੇ ਜਾਣ ਦਾ ਫਤਵਾ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੁਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੇਨੂ ਕੇ ਹਾਥੀ ਅੱਗੇ ਸੁਟੇ ਵਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਜੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਚੀਕਾ ਮਾਰਦਾ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਭੌਜਿਆ ਤੇ ਲਗਿਆ ਜਿਥੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਮੁਰਡੀ ਉੱਪਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਮਹਾਵਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕੁਟ ਮਾਰ ਕੇ ਅੱਗੇ ਤੋਰ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ।” ਹਾਥੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੁਰਦਾ। ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਪਰ ਅਗਿਆਨੀ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਪਈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੈ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਜਿਦ ਜਾਨ ਉਸ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਾਜ਼ੀ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਬਚਾਅ ਲਿਆ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ‘ਜਿਹੜਾ ਮਗਹਰ ਮਹਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗਏ ਦੀ ਜੁਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ,’ ਆਪਣੇ ਆਪਣੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਨਾਰਸ ਤੋਂ ਮਗਹਰ ਚਲੇ ਗਏ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1494 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਿਆ।

Decree by Qazi

The teachings of Kabir rose above the barriers of caste, creed and religion. He had the same respect for Hindu religion as he had for Islam. While he asked Brahmins to shun hypocrisy, he also advised Muslim Qazis to follow the righteous path. Seeing a Mullah giving a call before worship, he said, "God, whom you are calling at the top of your voice from the top of a minaret is not deaf. He abides in you. Contemplate Him deep inside yourself."

Hearing this, the Mullah started quarrelling with Kabir. Kabir said to him, "I, a humble man, love God while you like to govern. God is the fountainhead of all the faiths. He does not ordain cruelty on anybody. Words of mouth do not lead anyone anywhere. Paradise cannot be attained by observing fasts, performing prayers or accepting Islam as faith. If one realises truth, one can visualise Mecca within oneself. True prayer is contemplation of Justice and true acceptance of faith is realisation of God through the mind's eye. Spreading of carpet for prayer is the conquest of five evils. Drive away egoism from your heart and fill your mind with compassion. Anyone who realises God in this way and guides others to realisation deserves paradise."

Seeing a Qazi giving animal sacrifice, Kabir said, "You oblige Allah by observing fast and slaughter animals for the taste of your tongue. You care more for your pleasures and have no thought for the life of living creatures. Listen, O' Qazi ! God is the sole Lord of all. He also abides in you. You do not contemplate Him by thought and reason. You are wasting your life by being a fanatic after religion."

One day, someone heard Kabir say, "Kabir has become identical with Thou by uttering Your Name and his ego is gone. When thoughts of self and others are effaced, I contemplate Thee everywhere." He went and told the Qazi, "Kabir thinks himself to be God." The words of Kabir were opposed to the tenets of Islam. 'There is only one God and He has no equal.' The Qazi decreed Kabir to be bound and thrown before an elephant for this plain speaking. Kabir tells that he was bound and thrown in front of an elephant. When the elephant was violently hit in the head to move forward, he ran back trumpeting as if to say, "I offer myself as sacrifice to this figure." After that the Qazi said to the elephant driver, "Move the elephant forward by beating him, otherwise I shall cut you to pieces." The elephant was not moving. He was immersed in meditation of God. He bowed to me in salutation thrice but the ignorant Qazi did not realise that God Himself is the Saviour of the saints and in Him rest their lives. The Lord saved me from the Qazi also."

In order to remove the false notion from the minds of Brahmins that the one who dies at Mag-har is reincarnated as an ass, Kabir went there from Banaras in his last days where he breathed his last in 1494 AD.

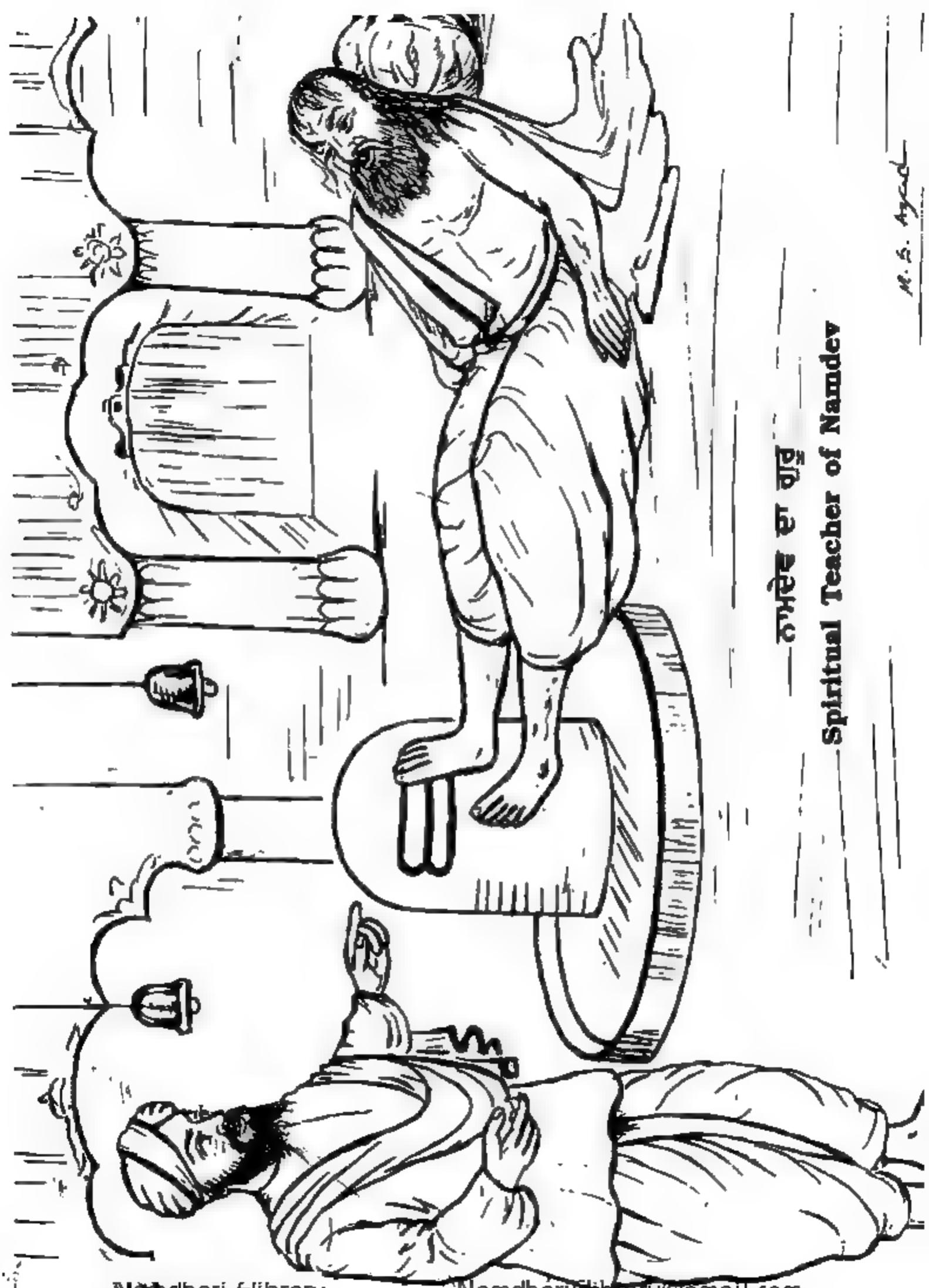
ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰੂ

ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 26 ਅਕਤੂਬਰ 1270 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਨਰਸੀ ਬਾਮਨੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ, ਮਾਤਾ ਗੈਨਈ ਦੀ ਕੁਥੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਮਹਾਂਗਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਦਾਮਾ ਸ਼ੇਟੀ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡੇ ਵਪਾਰੀ ਸਨ ਤੇ ਦਰਜੀ ਜਾਤ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਅਜੇ ਛੋਟੇ ਹੋ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਰਸੀ ਬਾਮਨੀ ਪਿੰਡ ਫੱਡ ਕੇ ਪੰਡਪੁਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਪੰਡਪੁਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਵਿੱਠਲ ਦੇਵ ਦਾ ਮੰਦਰ ਸੀ। ਇਸ ਭਰ੍ਵਾਂ ਉਹ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਦੋ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਵਜਾ ਕੇ ਵਿੱਠਲ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਸਤੜ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਹੇਠ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਂਧੇ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਭੋਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਪਿਤਾ ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲੱਗੇ, ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਮੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਠਾਕਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਜੀ ਸਵੇਰ ਕੌਲੀ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਲਿਆ ਤੇ ਗੜਵੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ ਤੇ ਮੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਮੂਰਡੀਆਂ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਠਾਕਰ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਲਈ ਬੇਨਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਠਾਕਰ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੀਦੇ, ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦਿਖਾਇਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਠਾਕਰ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਰਖਿਆ ਦੁੱਧ ਨਾ ਪੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਠਾਕਰ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਲਈ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦੁੱਧ ਪੀ ਲਿਆ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਠਾਕਰ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, “ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਰਗੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਭਗੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਕੌਲੀ ਨਾਮੇ ਨੇ ਹਨੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਨਾਮੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਨਾਮਾ ਠਾਕਰ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾ ਕੀ ਘਰ ਨੂੰ ਗਿਆ।” ਇਸ ਭਰ੍ਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਝਰਣਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਧ ਗਈ।

ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਝਾਈ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਰਾਜਕਾਈ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਚਾਰ ਲੜਕੇ ਤੇ ਇਕ ਲੜਕੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਸੰਭਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਸੰਭ ਗੇਰੇ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਜਦ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਦ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਕੌਂਝੇ ਹੈ।” ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਵਿਸ਼ੇਡਾ ਖੇਚਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਲਈ ਚਲ ਪਏ। ਵਿਸ਼ੇਡਾ ਖੇਚਰ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਪੁੱਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਕੌਂਝੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸਿਰਲਿੰਗ ਉਪਰ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਲੇਟ ਗਿਆ। ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਅੱਧ ਨਾਗ ਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਰ ਪੁੱਜ ਕੇ ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ੇਡਾ ਖੇਚਰ ਨੂੰ ਸਿਰਲਿੰਗ ਉਪਰ ਪੈਰ ਰੱਖੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਇਤਵਾਜ਼ ਕੀਤਾ। ਵਿਸ਼ੇਡਾ ਖੇਚਰ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਉਥੇ ਰੱਖ ਦੇ ਜਿਥੇ ਸਿਵ ਨਹੀਂ।” ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ੇਡਾ ਖੇਚਰ ਦੇ ਪੈਰ ਉਠਾ ਕੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੀ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਸਿਰਲਿੰਗ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ।

ਵਿਸ਼ੇਡਾ ਖੇਚਰ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਭਰ੍ਵਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਪ੍ਰਤਮ ਹੈ ਗਏ ਕਿ ਰਾਜਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤੇ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਛੋਟਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮੂਰਡੀ ਪ੍ਰਜਾ ਭਿਆਗ ਦਿੱਤੀ, “ਮੈਂ ਕਿਸ ਪੱਥਰ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ ਕਰਾਂ? ਇਕ ਪੱਥਰ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਉਪਰ ਪੈਰ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਪ੍ਰਜਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪੱਥਰ ਦੇਵਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਸ ਉਪਰ ਪੈਰ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਦੇਵਤਾ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਲਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹਡੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।”

Mr. S. Agard

Spiritual Teacher of Naandev

ਲਾਮਦੇਵ ਦਾ ਕਾਰ੍ਤੁ

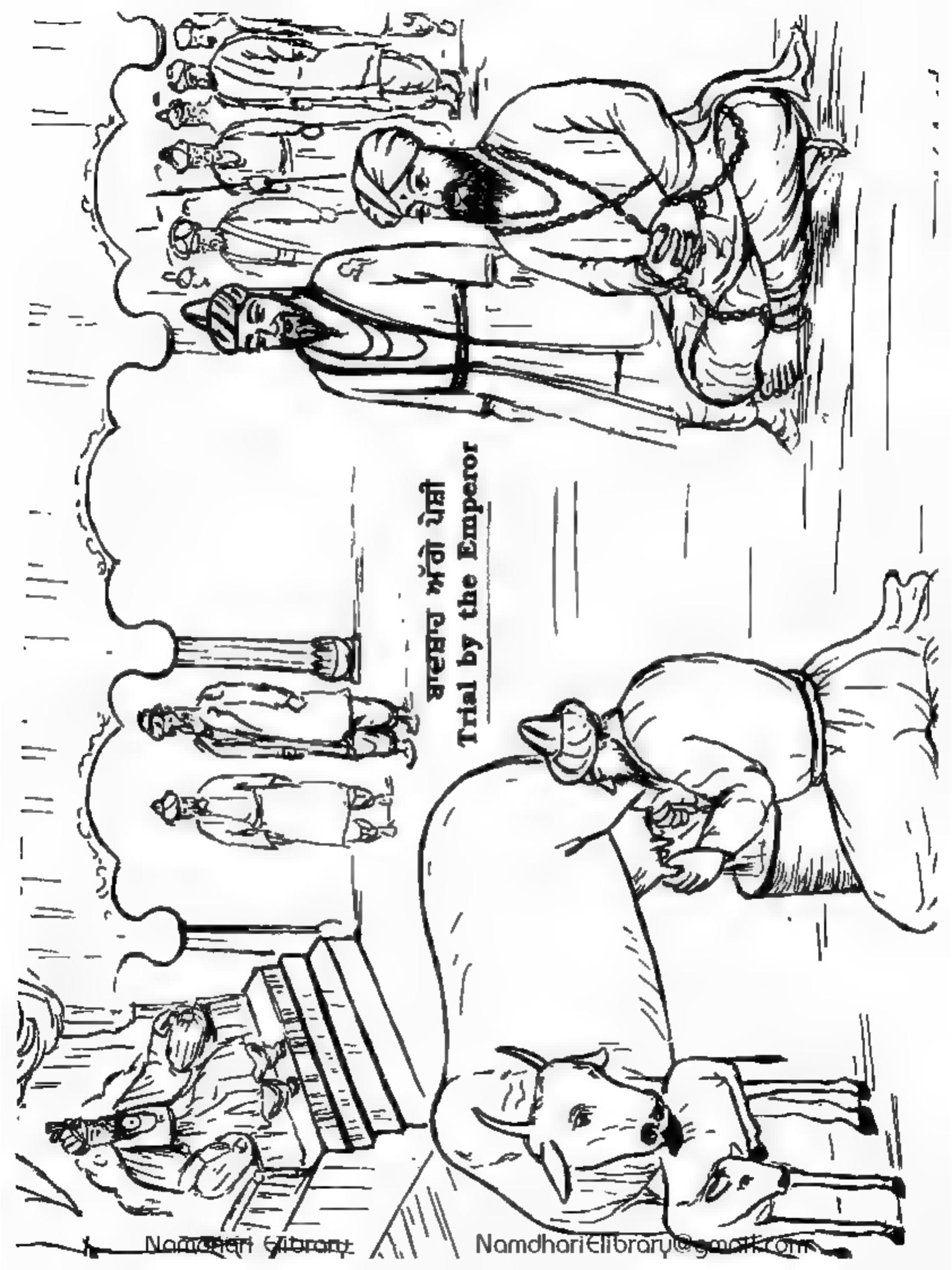
Spiritual Teacher of Namdev

Saint Namdev was born on 26th October, 1270 at village Narsi Bamni on the bank of river Krishna, in Maharashtra. His father, Shri Dama shetty was a cloth merchant of considerable standing and belonged to a tailor family. Namdev was still young when his parents left village Narsi Bamni and settled at Pandarpur. There was a temple of Shri Vithal Dev at Pandarpur. So, in his childhood, he started chanting praises of the Lord by the name of Vithal playing two pieces of slate for music. At the age of five, he was tutored to a religious teacher for studies.

One day, while going out, Namdev's father asked the eight year old Namdev to go to the temple and make offerings to the Idols. The next morning, he took milk in a bowl and water in a pot to the temple and placing these before the idols, started requesting those to take milk. Namdev did not know that the deities do not take milk. It is only put before them. When the idols did not take the milk placed before them, he wept and prayed to them to take it. Seeing his pure devotion, God Himself appeared and took the milk. Namdev thanked God after that and said, "Nama placed the gold bowl full of milk like nectar before the Lord. He laughed at Nama's devotion. Nama came home after the Lord had taken milk from him." His devotion to the Lord increased further after this happening.

Namdev was married to Rajbai at a young age and she bore him four sons and a daughter. One day, when Namdev was sitting in the company of saints, Saint Gore said to him, "As long as you do not adopt a guru (spiritual teacher) you will remain an unbaked pot." At this, Namdev set out to adopt Vishobha Khechar as guru. Before the arrival of Namdev Vishobha Khechar disguised himself as a leper and lay down with his feet on the 'Shiva Lingam'. When Namdev saw him with his feet on 'Shiva Lingam' in the temple of Aondh Nagnath, he objected to it. Vishobha Khechar said to him, "Put my feet on the place where there is no Shiva." When Namdev lifted the feet of Vishobha Khechar and turned those to the other side, he beheld Shiva there also. Seeing this, Namdev adopted him as guru.

Vishobha Khechar helped Namdev to realise the Truth. This dispelled the illusions from his mind that a king is greater than a beggar. He started seeing the Lord in everything and everywhere. He gave up idol worship saying, "Which stone should I worship ? One stone is worshipped and feet are placed on the other. If the stone that is worshipped is a god then the other stone on which feet are placed is also a god. My guru has lifted me out of these doubts. He has put me on the path of devotion to the Lord."

आदमीच अँगे खासी
Trial by the Emperor

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ੀ

ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਿਸ਼ੇਡਾ ਖੇਚਰ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਿਸ਼ ਗਿਆਨ ਦੇਵ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਡਾ ਖੇਚਰ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਪੁੱਛਿਆ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਰਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲਗਾਉ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ, “ਭੈਰਉ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਬੁਡ ਬਣਨਗੇ ਤੇ ਸੀਤਲਾ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਖੇਤੇ ਬਣ ਕੇ ਮਿਟੀ ਉਛਾਉਣਗੇ। ਸਿਵਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨ ਵਾਲੇ ਬਲਦ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਛੋਰੂ ਵਜਾਉਣਗੇ ਤੇ ਮਹਾਂ ਮਾਈ ਦੇ ਭਗਤ ਆਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਇਸਤੀਆਂ ਬਣ ਕੇ ਜਨਮ ਲੈਣਗੇ। ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ ਉਲਟਾ ਲਟਕ ਕੇ ਤਪ ਕਰਨਾ, ਸਗੀਰ ਤੀਰਥਾਂ ਉਪਰ ਤਿਆਗਣਾ, ਅਸਮੇਧ ਜੱਗ ਬਰਨੇ ਤੇ ਹੋਰ ਪੁੰਨ ਤੇ ਦਾਨ ਦੇਣੇ ਰਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦੇ।” ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਗਿਆਨ ਦੇਵ ਨਾਲ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਉਪਰ ਬਲ ਪਏ, ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਕਿ ਉਥੇ ਆਈ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਪਾਬੰਦ ਛੱਡਣ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਦੁਗਲਕ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਵੱਲ ਆਉਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇਖਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਮਿਲਣੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਾਮੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਮ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾ।” ਇਸ ਮਗਿ ਹੋਈ ਗਉ ਨੂੰ ਜਿੰਦਾ ਕਰ ਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭੈਨੂੰ ਕੀ ਏਥੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।” ਨਾਮੇ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਪਰ ਦਿੱਤਾ, “ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਕਦਾ। ਮਹਿਅਾ ਹੋਇਆ ਕਦੇ ਕੋਈ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੇਰਾ ਕੀਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਭ ਕੁਝ ਰਾਮ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।” ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਨਾਮੇ ਨੂੰ ਲਤਾਕਨ ਲਈ ਹਾਥੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਏਥ ਕੇ ਨਾਮੇ ਦੀ ਮਾਂ ਰੰਦੀ ਰੰਦੀ ਆਈ ਤੇ ਨਾਮੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਤੂੰ ਜਾਨ ਬਰਾਉਣ ਲਈ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਰਾਮ ਛੱਡ ਦੇ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭੁਦਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾ।” ਨਾਮੇ ਨੇ ਉਪਰ ਦਿੱਤਾ, “ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਹਗੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਰਹਾਂਗਾ, ਤਾਥੇ ਮੇਰਾ ਸਗੀਰ ਲੇਖੇ ਲੱਗ ਜਾਵੇ।” ਨਾਮੇ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ੍ਰੀਤ ਮਾਰੀ, ਨਾਮਾ ਹਗੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਬਚ ਗਿਆ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕਾਜੀ ਅਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਮੇਰਾ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।” ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, “ਨਾਮੇ ਦੇ ਭਾਰ ਬਰਾਬਰ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਸੈਨਾ ਲੈ ਲਵੇ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੇ।” ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਜੇ ਮੈਂ ਗਿਸ਼ਵਤ ਲਵਾਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਧਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਸੈਨਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ।” ਨਾਮੇ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਬੇੜੀਆਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਹ ਹਗੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੱਤ ਘੜੀਆਂ ਗੁਜਰੀਆਂ ਤਾਂ ਹਗੀ ਨੇ ਆ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਨਾਮੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਜੇ ਤੂੰ ਕਹੋ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਉਲਟੀ ਕਰ ਦੇਵਾਂ, ਜੇ ਤੂੰ ਕਹੋ ਤਾਂ ਇਹ ਮਗਿ ਹੋਈ ਗਉ ਜਿਉਂਦੀ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਗਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਹ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ।” ਨਾਮੇ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਉਪਰ ਹਗੀ ਨੇ ਗਉ ਜਿਉਂਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਵੱਡਾ ਛੱਡ ਕੇ ਢੁੱਧ ਚੋਇਆ ਗਿਆ। ਢੁੱਧ ਦੀ ਮਟਕੀ ਭਰ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਢੁੱਧ ਦੀ ਮਟਕੀ ਦੇਖ ਕੇ ਕਾਜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮੇ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, “ਹੋ ਹਿੰਦੂ, ਮੈਂ ਭੇਗੀ ਗਉ ਹਾ। ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਰਹਿਮ ਕਰ।” ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਣ ਉਪਰ ਨਾਮੇ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਹੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਇਸ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਮਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਸੱਚਾ ਕੇ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਬਣ।”

Trial by the Emperor

Vishobha Khechar, the guru of Namdev, had another disciple named Gian Dev. He became very sad after the death of Vishobha Khechar. He asked Namdev about pilgrimage to holy places. From the day, Namdev had adopted the guru, he had no liking for worship of the deities, bathing at holy places, alms and charity. He tells in his verses, 'Worshippers of 'Bhairon' will turn goblins and those who venerate 'Shitala' (goddess of smallpox) will become asses and kick dust. Anyone offering worship to Shivji will ride a bull and play on a tabor. Those who worship 'Maha Ma' (the Great Mother) shall be reincarnated as women. Performing of austerities at Banaras by hanging head downwards, dying at holy places, performance of horse sacrifice and other charities do not equal devotion to God.' Namdev started on a pilgrimage to holy places with Gian Dev with the view that it will be possible to urge the people coming to those places to give up hypocrisy by preaching to them.

When Mohammad-bin-Tughlak, the king of Delhi came to know of the coming of Namdev towards Delhi, he called him to see miracles. Namdev describes that meeting in his verses. The king tied up Nama and said, "Let me see the miracle of your Rama. Bring to life this dead cow otherwise you shall be also killed here." Nama replied, "This is not possible. Never has dead been brought to life. Nothing happens by my will. All happens as willed by God." The king was enraged and he let out an elephant to trample Nama. Seeing this, Nama's mother came weeping and said to him, "Why not save your life by giving up the Hindu Rama and start chanting the Khuda of the Muslims." Nama replied, "I am not your son and you are not my mother. I shall continue singing the praises of Hari, the Lord even though my body be destroyed." Nama was struck by the elephant with his trunk. Nama was saved by the protection of the Lord.

The king said, "Qazis and mullahs salute me but this Hindu does not pay me respect." The Hindus got together and petitioned the king, "Take gold equal to Nama's weight and set him free." The king said to them, "If I take this bribe, I shall go to hell. I cannot leave my faith and accept gold." In spite of his hands and feet being in fetters, Nama kept up chanting the praises of the Lord. When seven hours passed in this way, the Lord appeared to Nama and said, "I shall turn the world upside down if you wish. If you wish, I shall bring the dead cow to life so that all may see clearly and have faith." On the prayer of Nama, Lord brought the cow to life. Its calf was brought near and the cow was milked. The pot full of milk was brought before the king.

Seeing the pot of the milk, the king requested Nama through Qazis and mullahs, "O, Hindu ! I am your cow. Be kind to me." Getting this message, Nama said, "O, King! this miracle clearly shows that Nama's Lord abides everywhere all the time. So follow truth and be of noble disposition."

ਭਰਾਵਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਮਾਰਗ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਅਧੁਨਿਆ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਉਥੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਭਜਨ ਗਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮੰਦਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਬਹੁਤ ਭੀੜ ਲੱਗ ਗਈ। ਉਸ ਭੀੜ ਵਿਚ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦੇ ਸ਼ੁਦ੍ਦ ਵੀਂ ਬਹੁਤ ਸਨ। ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਦ੍ਦਾਂ ਵਿਚੀਂ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਭਿੱਟੇ ਜਾਣ ਦਾ ਫਰ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦੇ ਫੀਥੇ ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਸੋਭਾ ਦੀ ਬੜੀ ਈਰਖਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ੀ ਮੁਸ਼ੀ ਮੰਦਰ ਆਇਆ ਸੀ, ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦਾ ਛੌਥਾ ਸੀ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਨਾਮਦੇਵ ਭਰਾਵਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਦੇਹੁਰੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਉਸ ਵੱਲ ਮੁਕਦਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਦਾ ਭਰਮ ਕੱਢ ਕੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਅੱਗੇ ਚਲ ਪਏ।

ਇਕ ਦਿਨ ਦੁਆਰਕਾ ਦੇ ਨੈਕੇ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਇਕ ਮੁਗਾਲ ਨੇ ਮੁਝਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਫੜ ਲਿਆ। ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਈਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਮੁਗਾਲ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਆ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ, ਆਪਣੀ ਮੁਖਰ ਸੁਣਾ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਉੱਪਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਤੇਗੀ ਵਗਾਰ ਛੋਟੀ ਹੈ ਪਰ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਕਿਧਰੋਂ ਆਏ ਹੈ ? ਕਿਧਰ ਗਏ ਸੀ ਤੇ ਕਿਧਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ? ਇਸ ਸੱਚ ਦੀ ਨਗਰੀ ਦੁਆਰਕਾ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦੱਸਣਾ ਹੀ ਸੀਡਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੇਗੀ ਪਰਾੜੀ ਬਕੀ ਸੈਹਣੀ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਬੋਲਦਾ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠਾ ਹੈ। ਦੁਆਰਕਾ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਗਾਲ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਆਉਣਾ ਹੋਇਆ ? ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖਟੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਤੂੰ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਮੁਕਤੀਦਾਰਾ ਹੈ।”

ਇਕ ਦਿਨ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਲਾਂ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਸਭੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫ਼ਕੀਰ ਮਿਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਦੀਆਂ ਤਾਲਾਂ ਖੋ ਲਈਆਂ। ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਫ਼ਕੀਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਆਚਿ, ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਬੈਪ੍ਰਾਹ ਫ਼ਕੀਰੇ। ਅੱਜ ਅਬਦਾਲੀ ਦਾ ਭੇਸ ਧਾਰ ਲਿਆ ਜੇ, ਤੇਗੀ ਤਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਟੈਪੀ ਹੈ, ਸਰ ਪਰਾਲ ਤੇਗੀ ਜੁੱਤੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਤੇਰੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮੰਦਰ ਹਨ, ਫ਼ਪੰਜਾ ਬ੍ਰੈਂਡ ਬੱਦਲ ਤੇਰਾ ਕਮੀਜ਼ ਹੈ, ਸੋਲਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਗੌਪੀਆਂ ਤੇਰਾ ਪਜ਼ਾਮਾ ਹੈ, ਅਠਾਨਾਂ ਭਾਰ ਬਨਸਪਤੀ ਤੇਗੀ ਮੁੰਗਲੀ ਹੈ ਤੇ ਸੈਸਾਰ ਤੇਗੀ ਬਾਲੀ ਹੈ। ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਸਰੀਰ ਮਸੀਤ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਮੁੱਲਾਂ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਨਮਾਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਨਿਰੋਕਾਰ ਤੋਂ ਆਕਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਜਦੋਂ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਪਾਸੋਂ ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰੀਆਂ ਭਾਲਾਂ ਖੋ ਲਈਆਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਫ਼ਰਿਆਦ ਕਰਾ ? ਨਾਮੇ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਚੱਕਰ ਕਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।”

ਇਕ ਰਾਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੇ ਭਜਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਸਨ। ਬਾਰਸ਼ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਝੋਪੜੀ ਚੈਣ ਲੱਗ ਗਈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਝੋਪੜੀ ਨਵੀਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਦੂਜੀ ਸਵੇਰ ਪਡੋਸਣ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਭੁਸੀਂ ਇਹ ਫੱਨ ਬਣਵਾਈ ਹੈ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਮੇਰੀ ਵੀ ਫੱਪੀ ਬਣਵਾ ਦੇਵੇ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਗਾਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇਵਾਂਗੀ।” ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਬੈਣ, ਮੇਰੇ ਤਰਖਾਣ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਮੇਰਾ ਭਰਖਾਣ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 1350 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਉਸੇ ਅਡੇਦ ਹੋ ਗਏ।

ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ
Glimpses of God

Glimpses of God

Showing the people the true path of devotion to the Lord, Namdev went to Ayodhya from Delhi. There, he was singing devotional songs in a temple. A crowd of people gathered at the temple door to have a glimpse of him. Many low caste Shudras were a part of that crowd. Brahmins going to the temple were afraid of getting unclean by touch of those Shudras. Moreover, they were jealous of the fame of Namdev, a low caste tailor. Those Brahmins turned Namdev out of the temple. Namdev went and sat in the rear of the temple and showed his resentment to the Lord, "I had come to your temple in a cheerful mood. I was singing Thy praises when the Brahmins turned me out because I was born a tailor." While Namdev was saying this to the Lord, the door of the temple turned towards him. Namdev removed the false pride of high caste from the minds of Brahmins in this way and moved forward.

One day a Mughal caught Namdev for forced labour. Namdev saw the Lord in the guise of a Mughal and said, "Come, my friend ! How are you ? I offer myself as a sacrifice to Thee. Your forced labour is small but Thy Name is lofty. Whence have You come from ? Where have You been and where are You going ? In Dwarka, this city of truth, it behoves one to tell the truth. Your turban is fine and Your words are very sweet. How has a Mughal come to Dwarka ? There are thousands of universes and Thou art the Lord of all. You are the Liberator, the Lord of Nama."

One day Namdev was going, singing the praises of God and keeping beat with cymbals. On the way, he met a Mohammedan saint. He snatched the cymbals from Namdev's hands. When Namdev saw the image of God in that saint, he said, "Come, my Lord, the Saint without a care. You have adopted the guise of an Abdali today. Sky is Thy cap, seven nether worlds are Thy shoes and all the bodies are temples of Thy abode. Fifty-six crore clouds are Thy cloak and sixteen thousand milkmaids are Thy pajamas. Eighteen loads of vegetation is Your mortar and the universe is Your plate. This body of Namdev is the mosque and his mind is the mullah who offers prayers. You assume form from the Formless One. To whom shall I complain when You, Yourself have snatched my cymbals from me while singing Your praises ? Namdev's Lord is Knower of everything and roams everywhere."

One night, Namdev was engrossed in meditation. His hut started leaking due to rain. God built his hut anew. Next morning, the lady in the neighbouring house said, "Get my hut made from the carpenter who has built yours. I shall pay him double the wages." Namdev said to her, "Sister, my Carpenter cannot be paid wages. My Carpenter asks the wages of devotion. He is the prop of my life." In this way, Namdev always had the glimpses of God. He merged into Supreme Being in 1350 AD.

ਫਰੀਦ ਦੀ ਘੋਰ ਤਪੱਸਿਆ
Farid's Hard Penance

ਛਰੀਦ ਦੀ ਘੋਰ ਤਪੱਸਿਆ

ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਦਾ ਜਨਮ 1173 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਕੋਠੇਵਾਲ, ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਛਰੀਦੁੱਦੀਨ ਮਸ਼ਉਦ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜਮਾਲੁੱਦੀਨ ਸੁਲੇਮਾਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਕਰਸੁਮ ਬੀਬੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਕਰਸੁਮ ਬੀਬੀ ਬੜੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਨੂੰ ਸ਼ੋਕਰ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਨੇ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬੜੀ ਸਾਦਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਅਰਥੀ ਅਤੇ ਛਾਰਸੀ ਦੀ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਕਾਜ਼ੀ ਸੁਅੰਥ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਵਿਦਿਆ ਲਈ ਮੁਲਤਾਨ ਮੌਲਾਨਾ ਮਿਨਹਾਜੁੱਦੀਨ ਕ੍ਰਿਮੀਯੀ ਪਾਸ ਕੇਜ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਪੁਰੀ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਜੀ ਹੋਰ ਉਚੇਰੀ ਵਿਦਿਆ ਲਈ ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ ਕੰਧਾਰ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇਰਾਨ ਕਾਫੀ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕਠਨ ਭਪ ਕੀਤੇ। ਕੰਧਾਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਜੀ ਕੋਠੇਵਾਲ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ, ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਪਦਵੀ ਉਪਰ ਸਨ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕੋਠੇਵਾਲ ਰਹਿਣ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਥੇ ਪੁਜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਜਾ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਬਖਤਿਆਰ ਕਾਬੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਪਾਠਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਾਨਗਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਕਮਰਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੁਦਾ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਤਿਆਰਣ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਪਾਠਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰ ਬਦਲ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਜੰਨੜ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੱਕ ਹੀ ਸੈਚਦੇ ਸਨ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ, ਰੈਜ਼ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਮਜ਼ੀਦ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਵੱਸ਼ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਲੜਕੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਦਰਕੇਸ਼ਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਐਕੜ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਛਰੀਦਾ ਦਰ ਦਰਕੇਸ਼ੀ ਗਾਖਣੀ ਚਲਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰਿ॥ ੧॥ ਬੰਨ੍ਹ ਉਠਾਈ ਪੇਟਨੀ ਕਿਥੈ ਵੇਵਾ ਘਰਿ॥ ੨॥ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਪੱਸਿਆ ਕੀਤੀ ਪਰ ਮੁਦਾ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਨਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, “ਭਪਿ ਭਪਿ ਲੁਹਿ ਲੁਹਿ ਹਾਬ ਮਰੈਰਉ॥ ਬਾਹਲਿ ਹੋਈ ਸੇ ਸਹੁ ਲੈਰਉ॥ ਤੈ ਸਹਿ ਮਨ ਮਹਿ ਕੀਆ ਹੈਸੁ॥ ਮੁਹੁ ਅਖਗਾਨ ਸਹ ਨਾਹੀ ਦੇਸੁ॥” ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੈਨਵਾਦ ਵਿਚ ਕਹਿਦੇ ਹਨ, “ਕਿਵੁ ਨ ਬੁਝੈ ਕਿਵੁ ਨ ਸੁਝੈ ਦੂਨੀਆਂ ਗੁਝੀ ਭਾਗਿ॥ ਸਾਈ ਮੇਰੈ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਨਾਹੀ ਤ ਹੈਡੀ ਦਣਾ ਆਹਿ॥ ੩॥ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਜੀ ਮੁਦਾ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਲਈ ਤਪ ਕਰਦੇ ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਮੁਦਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਦੇਖ ਛਰੀਦਾ ਜੁ ਬੀਆ ਦਾੜੀ ਹੋਈ ਤੁਰ॥ ਅਗਹੁ ਨੇਕਾ ਆਇਆ ਪਿਛਾ ਰਹਿਆ ਤੁਰ॥ ੪॥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ, “ਛਰੀਦਾ ਕਿਥੈ ਤੈਡੇ ਮਾਪਿਆ ਜਿਨ੍ਹੇ ਤੁ ਜਾਣਿਓਹਿ॥ ਤੈ ਪਾਸਹੁ ਉਦਿ ਲਦਿ ਗਏ ਤੂੰ ਅਜੈ ਨ ਪਤੀਣੱਹਿ॥ ੫॥ ਯਾਦ ਰੱਖ ਇਕ ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, “ਜਿਤੁ ਦਿਹਾੜੈ ਧਨ ਵਰੀ ਸਾਹੇ ਲਏ ਲਿਖਾਇ॥ ਮਲਕੁ ਜਿ ਕੌਨੀ ਸੁਣੀਦਾ ਮੁਹੁ ਦੇਖਾਲੇ ਆਇ॥ ਜਿੰਦੁ ਨਿਮਾਣੀ ਕਦੀਐ ਹਡਾ ਕੁ ਕੜਕਾਇ॥ ਸਾਹੇ ਲਿਖੇ ਨ ਚਲਨੀ ਜਿੰਦੁ ਬੁੰ ਸਮਝਾਇ॥ ਜਿੰਦੁ ਰਹਣੀ ਮਗਣੁ ਰਹੁ ਲੈ ਜਾਸੀ ਪਰਣਾਇ॥ ਆਪਣ ਹਥੀ ਜੋਲਿ ਕੈ ਕੈ ਗਲਿ ਲਗੈ ਪਾਇ॥ ੬॥

Farid's Hard Penance

Baba Farid was born in 1173 AD. in village Kothowal near Multan. His full name was Farid-ud-din Masoud. His father was Jamal-ud-Din Suleman and mother Karsum Bibi. His mother was a lady of religious thoughts. She made Kabir offer Namaz, the daily prayer, while he was still a child by giving him sugar as a bait. That religious education made the living of Kabir very simple. He got his primary education in Arabic and Persian from his grandfather, Qazi Suaib. At the age of eighteen, he was sent to Multan for higher education to Maulana Minhaj-ud-Din Trimidhi.

After completing his education at Multan, Baba Farid went to Kandhar for five years for higher learning. During his education, he performed many difficult austerities. On return journey from Kandhar, Baba Farid went to Kothowal where his father was a Qazi, to see his parents. After a short stay at Kothowal, he went to Delhi. There, he adopted Khwaja Kutub-ud-din Bakhtiar Kaki as his guru (spiritual teacher). He gave Baba Farid a room in his monastery and said, "The only purpose of taking birth in this world is realisation of God and to achieve Him, one has to shun attachment with the pleasures of the world."

Religious thinking of Baba Farid changed after the adoption of guru. Upto that time, his thinking was limited to attainment of heaven which according to prevalent thinking was sure to be achieved by observing fasts and study of the holy Koran. After that he began trying for a glimpse of God. He had four marriages, five sons and three daughters. When he saw that his family was a hindrance in the way of life of ascetics, he said, "Farid ! hard is the way of devotion to the Lord while I follow the ways of the world. The bundle of the world which I carry, where should I cast it off ?" Baba Farid did very hard penance but when he did not get a glimpse of God, he consoled himself saying, "I burn in anguish and wrench my hands in agony. I have become crazy and seek my beloved. What offence have Thou taken of me ? It is I to blame not Him." After that he says in gratefulness to his guru, "My thoughts and vision were clouded. Worldliness is a hidden fire. I thank my guru otherwise I also would have been burnt."

When Baba Farid grew old performing penance for the glimpse of God but He did not appear to him, he said, "Look Farid, what has befallen thee. Your beard has turned grey. The end is approaching and the past is left far behind." After the death of his parents, Farid saw his end approaching. He sang, "Farid ! where are thy parents who begot thee. They have gone while you looked on but you are still unconvinced of your end. Remember the day of your departure has been predetermined. The day of wedlock of the soul to the Supreme Being (death) is preordained. On that day the angel of death, about that you have heard, shall show his face. He shall draw this frail life out twisting and torturing the bones in the act. Tell this to yourself that this preordained day of wedlock shall not be put off. The life is the bride and death, the bridegroom, will marry her and carry her away. On whose shoulders will the body weep after giving away the bride with own hands."

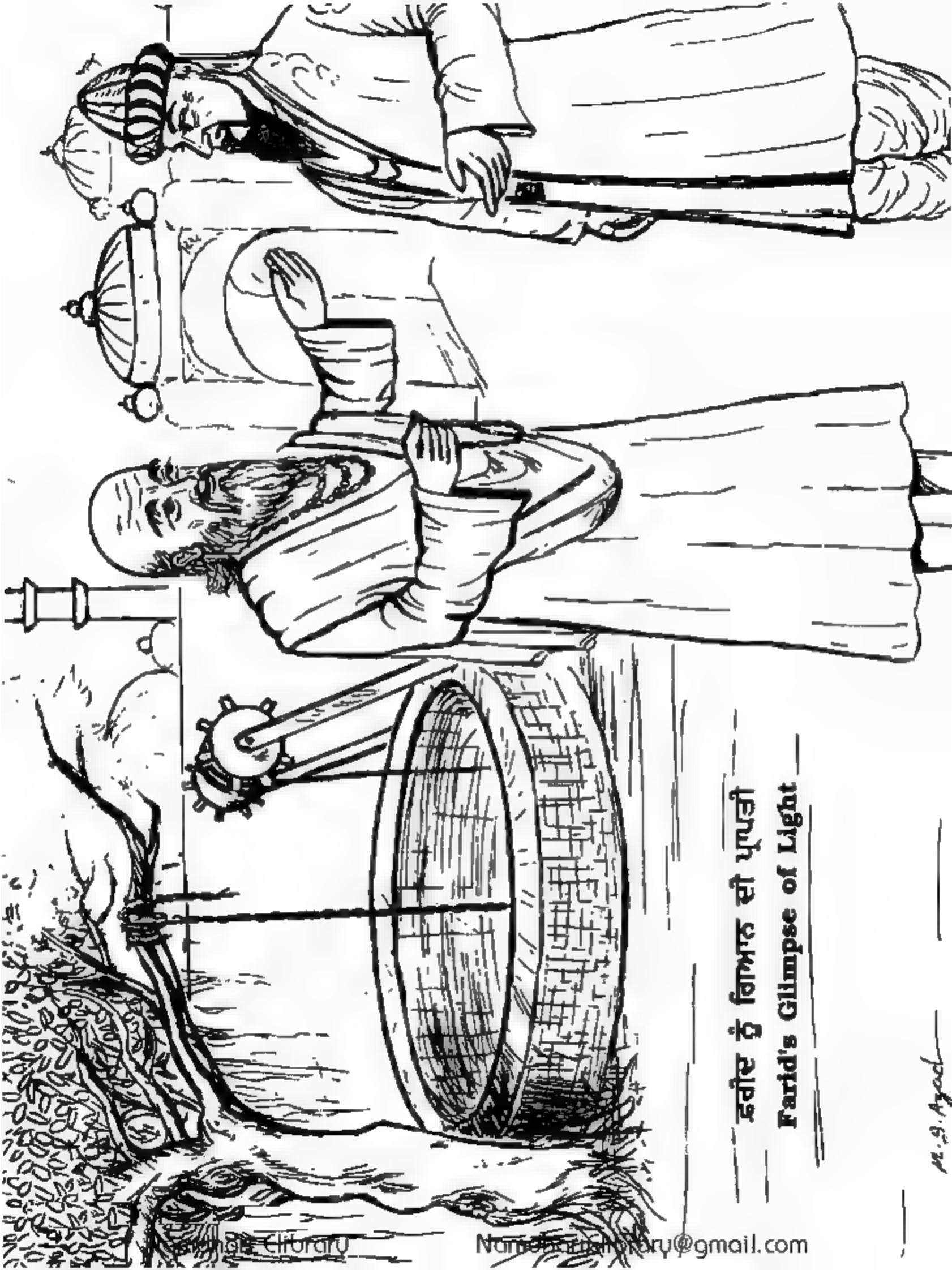
ਛਰੀਦ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਘੋਰ ਤਪੌਸਿਆ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਦਾ ਦਾ ਢੀਲਾਰ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਗਸ਼ਦ ਪਾਸੋਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਤਪੌਸਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲੈ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟੇ ਦੇ ਵੱਜਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਛਰੀਦਾ ਦਰਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਜਾਇ ਕੈ ਕਿਉਂ ਭਿਠੋ ਘੜੀਆਲੁ ॥ ਏਹੁ ਨਿਦੋਸਾਂ ਮਾਰੀਐ ਹਮ ਦੋਸਾਂ ਦਾ ਕਿਆ ਹਾਲੁ ॥੩੯॥ ਸਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਥਰਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਪਿਆਲ ਆਇਆ—ਛਰੀਦਾ ਮੈਂ ਭੋਲਾਵਾ ਪਗ ਦਾ ਮੜ੍ਹ ਮੈਲੀ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥ ਗਾਹਿਲਾ ਰੂਹੁ ਨ ਜਾਣਦੀ ਸਿਰੁ ਭੀ ਮਿਟੀ ਖਾਇ ॥੨੯॥

ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਦਾ ਤਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿ ਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਕੁਝ ਕਾਂ ਫਿਰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਛਰੀਦਾ ਰਨੁ ਸੁਕਾ ਪਿੰਜਰ ਬੀਆ ਤਲੀਆਂ ਖੁਡਹਿ ਕਾਗਾ ॥ ਅਜੇ ਸੁ ਰਸੁ ਨ ਬਾਹੁੜਿਓ ਦੇਖੁ ਬੰਦੇ ਕੇ ਭਾਗਾ ॥੯॥ ਕਾਗਾ ਕਰੰਗ ਦੰਦੋਲਿਆ ਸਰਗਲਾ ਖਾਇਆ ਮਾਸੁ ॥ ਏ ਦੁਇ ਨੈਨਾ ਮਤਿ ਛਹਉ ਪਿਰ ਦੇਖਨ ਕੀ ਆਸ ॥੧੧॥ ਇਕ ਸਵੇਰ ਤੜਕੇ ਹੀ ਇਕ ਰੁਹਾਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਲੋਕੜਾਂ ਕੱਟਣ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕੰਧ ਕੁਹਾੜਾ ਸਿਰਿ ਘੜਾ ਵਣਿ ਕੈ ਸਰੁ ਲੋਹਾਰੁ ॥ ਛਰੀਦਾ ਹਉ ਲੋੜੀ ਸਹੁ ਆਪਣਾ ਤੂ ਲੋੜਹਿ ਅੰਗਿਆਰ ॥੧੩॥ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਨੇ ਕਹਿ ਤਾਂ ਦਿੱਤਾ ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੁਦਾ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, “ਛਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭੁਵਹਿ ਵਣਿ ਕੇਡਾ ਮੇਡੇਹਿ ॥ ਕਸੀ ਰਸੁ ਹਿਆਲੀਐ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਛੁਵੇਹਿ ॥੧੯॥ ਉਸੇ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਾਪਸ ਦਿੱਲੀ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੁਕੂ ਪਾਸੋਂ ਖੁਹ ਵਿਚ ਉਲਟਾ ਲਟਕ ਕੇ ਤਪੌਸਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਹਾਸੀ ਚਲੇ ਗਏ।

ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਜੀ ਨੂੰ ਉਥੇ ਇਕ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਇਕ ਦਰੱਬਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਇਕ ਟਾਹਣਾ ਖੂਹ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦੀ ਲੰਘਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਾਹਣੇ ਨਾਲ ਇਕ ਰੱਸਾ ਪਾ ਕੇ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਉਲਟਾ ਲਟਕ ਕੇ ਤਪੌਸਿਆ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦੀ ਤਪੌਸਿਆ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਮਸੀਤ ਦੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਬਾਬਾ ਜੀ, ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਮੁਦਾ ਨੇ ਦੀਦਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ?” ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਸਬਰ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਕਾਲੀ, ਸਬਰ ਦੀ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਉੱਪਰ ਸਬਰ ਦਾ ਤੌਰ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਦਾ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਪਰੈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਭਰ੍ਹਾ ਸਬਰ ਨਾਲ ਸਬੂਰੀਆਂ ਨੇ ਭਨ ਦੀਆਂ ਅਗਨੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਦਾ ਭੋਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਮੁਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮੁਦਾ ਦਾ ਹਰ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਅਗੋਂ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਭਗਤ ਇਸ ਭਰ੍ਹਾ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—ਮਤਿ ਹੋਈ ਹੋਇ ਇਆਣਾ, ਤਾਣ ਹੋਏ ਹੋਇ ਨਿਤਾਣਾ ॥ ਅਣਹੋਏ ਆਪ ਵੇਡਾਏ, ਕੋ ਐਸਾ ਭਗਤ ਸਦਾਏ ॥੨੯॥”

ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦਾ ਚਿਲਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ। 1235 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਗਸ਼ਦ ਦੀ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਗਸ਼ਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਸੋਪ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਮੀਰ ਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਮਿਲਣ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਏ ਗਾਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉਡੀਕਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਛਰੀਦ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਹਾਸੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਹਾਸੀ ਵੀ ਇਸੇ ਭਰ੍ਹਾ ਹੀ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਰਹਿਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਲੂਜ ਕਿਨਾਰੇ ਅਜੇਧਨ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਭੇਗ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿਥੇ ਉਹ ਅਕਤੂਬਰ 1265 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਮੁਦਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਗਏ।

ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਜਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

Farid's Glimpse of Light

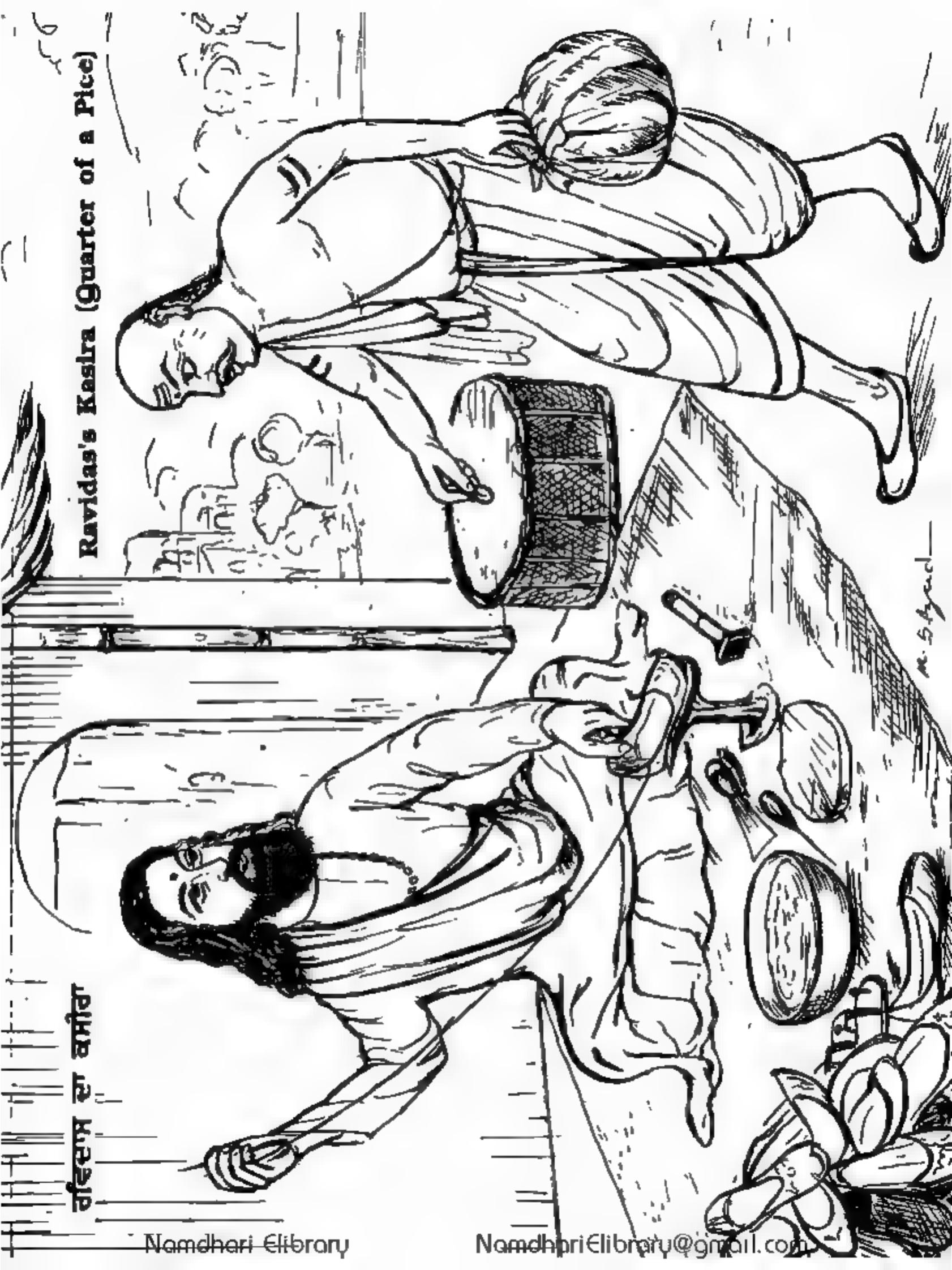
Farid's Glimpse of Light

Baba Farid performed rigorous austerities while at Delhi. When he did not have a glimpse of God, he took permission from his guru to go to jungles and do penance. When he was on his way to the jungle, he heard ringing of a bell. He says, "I went and saw a bell at the gate. It was being hit though innocent. What will happen to us who are guilty?" When he went out of the city, he saw graves and it came to his mind, "Farid ! you are very careful about your turban lest it may get dirty but poor soul does not know that even the head will rot in dust."

The body of Baba Farid was already feeble. It became still weaker by everyday fast in the jungles. One day Farid saw some crows moving nearby. He said to them, "My body is reduced to a skeleton and you are ready to peck at my soles. Still the Lord has not revealed Himself, such is the fate of this poor man. You crows may devour my body and eat whole the flesh. Please leave my two eyes untouched as I still have a hope to behold my Lord." One morning, a blacksmith came to the jungle to cut wood while it was still dark. On seeing him with an axe on his shoulder and pitcher of water on his head, Baba Farid said to him, "See ! in this jungle you are seeking wood for fire while I am searching my Lord." Baba Farid thought after he had said this that the Lord had His abode in his mind. Why was he roaming in jungles trampling thorns under his feet ? The Lord abode within him. Why seek Him in jungles ? That day Farid returned to Delhi from the jungles. Afterwards, he took permission of his guru to do penance by hanging upside down in a well and went to Hansi.

There in a mosque, Baba Farid found a tree, one branch of which passed over a well. He tied a rope to that branch and started doing penance by suspending himself feet up with that rope at night. After forty days of penance, the Qazi of that mosque asked Baba Farid, "Revered Baba ! has God revealed Himself to you ?" He replied, "Make forbearance thy bow and bow-string and if an arrow of forbearances is shot with it, it will not miss its mark with the will of God. Thus, by adopting forbearance, the contented ones have overcome their desires of the body. They do not reveal the secret of their experience to anyone. The devotees of the Lord abide by every command of the Lord and speak sweetly thus earn His pleasure. In this way, His devotees attain this state, "One who is wise yet innocent as a child, powerful yet humble. They share with others whatever they have but such devotees are very rare."

After completing his forty day penance, Baba Farid returned to Delhi. In 1235 AD, after the death of his guru, he was entrusted with the responsibilities of the guru. Men of wealth and big landlords started coming to meet him. There was a crowd of such people all the day. Poor people coming from far-off places had to wait for many days to see him. Seeing this, Baba Farid moved from Delhi to Hansi. When a similar crowd of the rich started assembling there also, he set up his abode at village Ajodhan on the bank of river Sutlej. There he merged with the Lord in October 1265 AD.

Ravidas's Kasira (Quarter of a Pice)

ਰवਿਦਾਸ ਦਾ ਕਸੀਰਾ

ਰਵਿਦਾਸ ਦਾ ਕਸੀਰਾ

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਦਾ ਜਨਮ 1376 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮਾਂਛੂਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਕਰਮਾ ਦੇਵੀ ਤੇ ਪਿਤਾ ਮਾਨਦਾਸ ਗ੍ਰੰਥ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਜੁੱਤੀਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਸਨ। ਰਵਿਦਾਸ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣ ਦਾ ਤੇ ਸੈਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਆਦਤ ਛਡਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਆਹ ਬੀਬੀ ਭਾਗਵੰਤੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਦੀ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਦਤ, ਸੈਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ, ਨਾ ਹਟੀ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਖਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਅਲਗ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਗੰਚ ਕੇ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਕੋਈ ਸੈਤ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰੁਟੀ ਹੀ ਕਰਦੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਗੰਗਾ ਉਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਬਾਹਮਣ ਨੇ ਰਵਿਦਾਸ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣੀ ਟੁੱਟੀ ਜੁੱਤੀ ਠੀਕ ਕਰਵਾਈ। ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਜੁੱਤੀ ਨਵੀਂ ਰੁਗਗੀ ਬਣੀ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਹਮਣ ਨੇ ਭੁਸ਼ ਹੈ ਕੇ ਰਵਿਦਾਸ ਨੂੰ ਇਕ ਕਸੀਰਾ (ਪੈਸੇ ਦਾ ਸੰਥਾਈ ਭਾਗ) ਦਿੱਤਾ। ਰਵਿਦਾਸ ਨੇ ਬਾਹਮਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਤੁਸੀਂ ਗੰਗਾ ਉਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਮੇਰੀ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਕਸੀਰਾ ਗੰਗਾ ਮਾਤਾ ਲਈ ਭੇਟ ਲੈ ਜਾਵੋ ਪਰ ਇਹ ਕਸੀਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਭੇਟ ਤਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਹੱਥ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਫੜੇ।” ਬਾਹਮਣ ਨੇ ਗੰਗਾ ਉਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਰਵਿਦਾਸ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਕਸੀਰਾ ਕੱਢ ਕੇ ਦਾਨਿਆ ਗੰਗਾ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਵਧਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਗੰਗਾ ਮਾਤਾ, ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਭੇਟ ਸਥਾਕਾਰ ਕਰ ਲੈ।” ਗੰਗਾ ਉਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੱਥ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਹਮਣ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਕਸੀਰਾ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਕੌਤਕ ਪਿਛੋਂ ਰਵਿਦਾਸ ਦੇ ਦਰਸਨਾਂ ਲਈ ਚੱਡੇ ਚੱਡੇ ਸੇਠ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। ਬੜੇ ਥੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਵਿਦਾਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਸੈਤਾਂ ਅਤੇ ਦਰਸਨਾਂ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਸਰਾਅ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਮੰਦਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਬਾਹਮਣ ਨੂੰ ਰਵਿਦਾਸ ਦਾ ਸਭਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਈਰਖਾ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਹਾਕਮ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਸਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ, “ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਸੂਦ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਰਵਿਦਾਸ ਸੂਦ ਹੈ ਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਗੈਕਿਆ ਜਾਵੇ।” ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨੇ ਰਵਿਦਾਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁੰਛਿਆ, “ਤੁਸੂਦੇ ਹੋ ਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ?” ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਜੇਨੇ ਦੇ ਬਣੇ ਗਹਿਰੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਸੋਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਪਾਣੀ ਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਬਾਹਮਣ, ਖੱਤਰੀ, ਵੈਸ, ਸੂਦ ਆਦਿ ਲਗਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਬਾਹਮਾ ਦੀ ਅੰਸ ਹਾਂ। ਦੂਜਾ, ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਲ ਬਾਹਮਣਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਲ ਵੀ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਠੀਗਾ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਵੀ ਗੰਗਾ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਪੁਆਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਅੰਸ ਸ਼ੁਰੂ ਗਵਾ ਕੀਤਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪੁਆਤਮਾ ਦੀ ਤੁੱਖ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਰ ਕਰ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਿਆਸ। ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਬਰ ਕੇ ਪਥਰ ਕੇ ਖਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਮੱਛੀ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਿਆਸ ਲੱਗਦੀ ਸੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।” ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਹਾਕਮ ਆਪ ਰਵਿਦਾਸ ਦਾ ਸਰਣਾਲੂ ਬਣ ਗਿਆ। ਬਾਹਮਣ ਨੀਵੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

Ravidas's Kasira

Saint Ravidas was born in 1376 AD at village Mandoor near Banaras. His mother's name was Karma Devi and his father was Mandas Raghu who was a shoe merchant. From his childhood, Ravidas by nature, was disposed to sharing his food with others and service of the saints. To change these habits of Ravidas, his parents married him to Bhagwanti. His habit of serving holy men did not leave him even after marriage. Fed up with this, his parents put him on his own. After moving away from his parents, Ravidas started earning his livelihood by making new shoes and repairing the old. Whenever, a holy man came to him, he would serve him as before.

One day, a Brahmin, going for a holy dip in the Ganges, got his shoes mended from Ravidas. Seeing his damaged shoe made like a new one, the Brahmin was pleased and gave Ravidas a Kasira (one fourth of a Paisa). Ravidas said to the Brahmin, "You are going for a ritual bath at the Ganges. Please take this coin from me as an offering to Mother Ganges but this Kasira is to be offered only if the Mother puts out her hand and accepts it." After bathing in the Ganges, the Brahmin took the Kasira sent by Ravidas in his hand and extending his arm towards the river, said, "Mother Ganga! please accept the offering of the servant." Those bathing in the river saw that a hand emerged from the water, took the Kasira from the Brahmin's hand and disappeared into the river. After this miraculous happening, men of wealth started coming for a glimpse of Ravidas. In a short time, a grand house was constructed for Ravidas. An inn for the stay of saints and devotees coming for an audience and a separate temple for spiritual discourses were also constructed.

The Brahmins started feeling jealous of the reverence of Ravidas. They got together, went to the ruler of Banaras and complained, "According to our religious books, no Shudra can gain knowledge of religion. Ravidas, a Shudra preaches religion. He should be stopped." The ruler of Banaras called Ravidas and asked him, "Why do you propagate religion when you are only low caste Shudra?" He replied, "Gold ornaments look different to sight but are basically gold. The waves of water seem to be different but in reality are water. In the same way, we are called as Brahmin, Khatri, Vaish and Shudra but in reality, all are a part of Brahma. Secondly, the water of Ganges is very sacred for the Brahmins. If that water is mixed in wine, it becomes unholy for them. If a bottle of wine is poured in the river Ganges, that wine will also become sacred by losing its identity. In this way, by becoming one with the Lord I have lost the stigma of caste and creed. The longing for the Lord has taken roots in my heart in such a way as the thirst of water in a fish. A fish dies when taken out of water. If it is cut, cooked and eaten, the person, who has taken it begins feeling thirsty." Hearing this reply from Ravidas, the ruler became his devotee. Brahmins returned to their homes, eyes downcast with shame.

ਰਵਿਦਾਸ ਬਾਹਮਣਾਂ ਵਿਚ

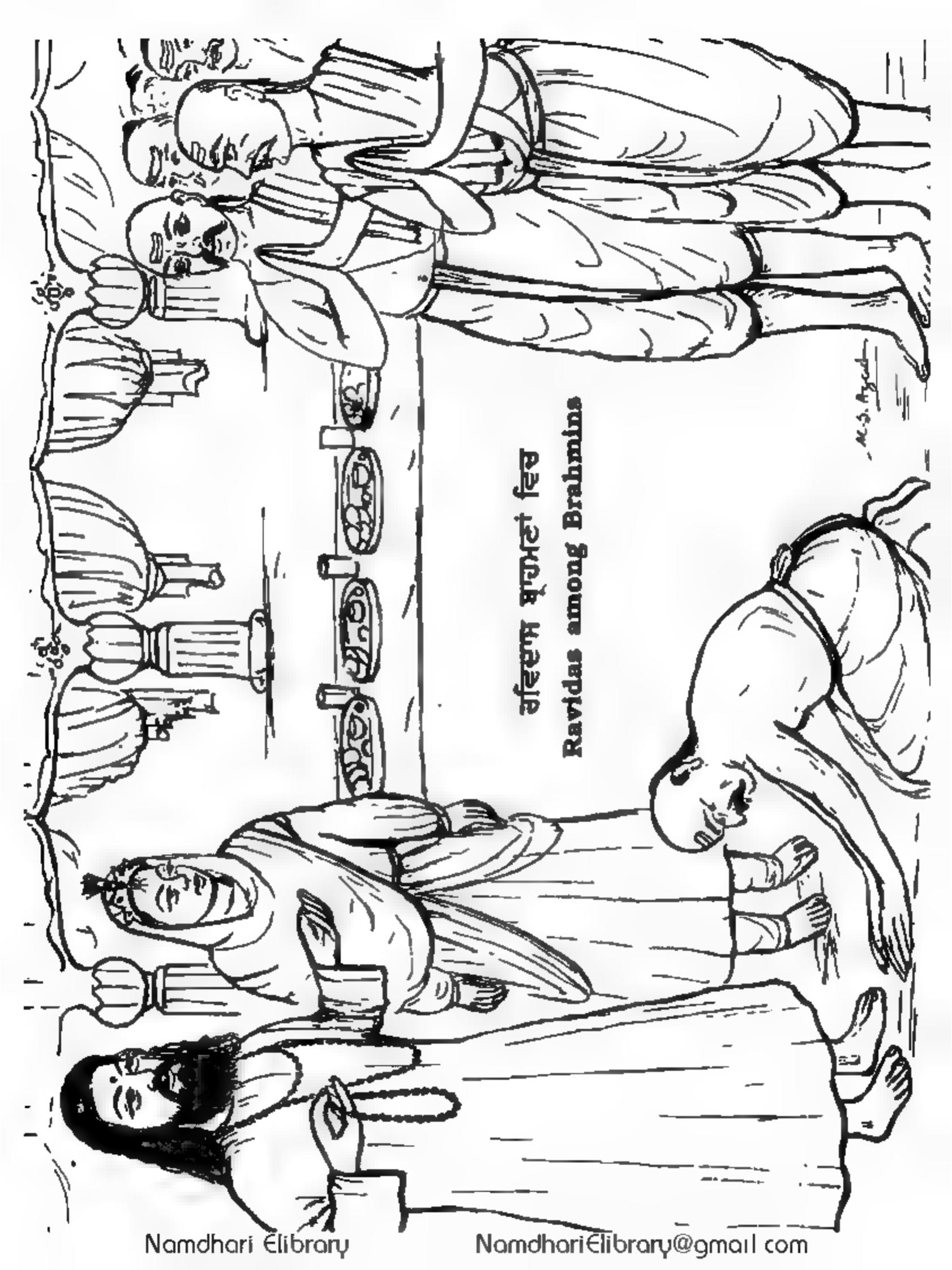
ਇਕ ਵਾਰੀ ਚਿਤੋੜ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਾਣਾ ਭਾਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਭਾਣੀ ਭੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਨਾਰਸ ਪੁੱਜੇ। ਉੱਥੇ ਰਾਣੀ ਭਾਣੀ ਨੇ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਰਵਿਦਾਸ ਦੀ ਬੜੀ ਭਾਰੀਫ਼ ਸੁਣੀ। ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਰਵਿਦਾਸ ਦੇ ਛੇਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਚਲੀ ਗਈ। ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਸ਼ ਬਣ ਗਈ। ਰਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹਕੇ ਬਾਹਮਣ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਸੂਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਾਰਨ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਲਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਰਾਣੀ ਉਸ ਸੂਦ ਦੀ ਸਿਸ਼ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਾ ਠਾਕਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਰਡੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।” ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀ ਭੇਜ ਕੇ ਰਵਿਦਾਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਭੁਲਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਭਗਤ ਜੀ, ਨਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਰਡੀ ਉਤਾਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਠਾਕਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹੈਂ। ਤੁਸੀਂ ਸੂਦ ਪ੍ਰੇਦੇ ਹੋਏ ਮੇਰੀ ਰਾਣੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਬਣ ਬੈਠੇ ਹੋ।” ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਮੈਂ ਕਿਹੜੀ ਮੁਰਡੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਂ? ਜਲ ਵਿਚ ਉਹ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਉਹ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਉਹ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਅੱਗੇ ਵੱਡੇ ਦਾ ਹੁਠਾ ਵੁੱਧ ਪਰਾਂ, ਭੰਕਰੇ ਦੇ ਸੁੰਘੇ ਟੁੱਲ ਉਸ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਾਂ, ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਗੰਦੇ ਕੀਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵਾਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੇਮ-ਭਗਤੀ ਪਿਆਗੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਅਰਪਣ ਕਰ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਆਰਡੀ ਹੈ, ਕੇਸਰ ਹੈ, ਚੰਦਨ ਹੈ, ਦੀਵਾ ਹੈ, ਕੱਟੀ ਹੈ ਤੇ ਡੇਲ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਹੁਠੀ ਹੈ।” ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ।

ਰਾਣੀ ਨੇ ਚਿਤੋੜ ਰਾਪਸ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਯੱਗ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਕੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਨੂੰ ਚਿਤੋੜ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਚਿਤੋੜ ਦੇ ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਰਵਿਦਾਸ ਭਗਤ ਸੂਦ ਵਰਣ ਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਯੱਗ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਣੀ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣਾ ਸੀਧਾ ਆਟਾ, ਦਾਲ ਤੇ ਘਿਉ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਕਿਉਂ ਭਰਮ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਵਿਦਾਸ ਦਾ ਵਰਤਾਇਆ ਖਾਣਾ ਖਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਅਪਕਿਵੁੰਹੀ ਜਾਣਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਸ਼ਡਰਾਂ ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੂਦ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਵਿਸ਼ਟ ਹੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਕੱਚਾ ਸੀਧਾ ਲੈ ਕੇ ਬਾਸ਼ਡਰਾਂ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬੜੇ ਪਿਆਨ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਚਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ੀ ਮੁਸ਼ੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬਾਹਮਣ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਜਦੋਂ ਭੇਜਨ ਛਕਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਦੇ ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਰਵਿਦਾਸ ਭਗਤ-ਬੈਠਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗਾ। ਇਹ ਸਭ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਕਿਉਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਦਾ ਹੋਕਾਰ ਮਿਟ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਰਵਿਦਾਸ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ। ਜਿਸ ਦੀ ਛੁਹ ਤੋਂ ਉਹ ਭਰਦੇ ਸਨ, ਉਸੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪੈ ਗਏ।

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, “ਤਾਜ਼ ਦੇ ਦਰੱਬਰ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਰੱਬਰ ਦੀ ਕੋਈ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪੱਤਰਾਂ ਉੱਪਰ ਪਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਸਤਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਪੁਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੌਖਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਚਮਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਛੁਹ ਤੋਂ ਲੋਕੀ ਭਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਮੇਏ ਭੰਗਰ ਘਸੀਟਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਪਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਮਨ ਉੱਪਰ ਲਿਖ ਲਿਆ ਹੈ ਤਦੋਂ ਬਾਹਮਣ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਜਨਤਾ ਦੇ ਮਨਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਦੇ 1527 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਚਿਤੋੜ ਵਿਚ ਸਗੋਰ ਰਿਆਗ ਗਏ।

राविदास ब्राह्मणों विच
Ravidas among Brahmins

Ravidas among Brahmins

Once Rana, the Raja of Chittaur and his queen Jhali during a pilgrimage to holy places, reached Banaras. There queen Jhali heard from the people of Banaras great praise of Ravidas. One day she went to his hermitage for an audience with Ravidas. Having heard the teaching of Ravidas, she became his disciple. The Brahmins who accompanied the queen felt very bad about her adopting a Shudra as her guru. They went and said to the Raja, "The queen has become a disciple of a Shudra who neither worships the idols nor performs Aarti prayer with lamps." The Raja was very angry to hear this.

The Raja sent his men to call Ravidas and asked him, "Revered ascetic ! you neither perform Aarti nor worship idols. Moreover you are a Shudra and have become guru of my Rani (queen)." Saint Ravidas replied, "What idol should I worship ? The Lord pervades the water, abides on the land and is present everywhere. My conscience does not allow me to offer Him milk first tasted by the calf, offer Him flowers that have been defiled by the black bee and bathe Him with water made foul by the fish. He loves devotion. I worship Him with offering of my soul. For me His Name is Aarti, saffron, sandalwood, the lamp, wick and oil. All the vegetation is naught without His Name." On these words, the Raja also became his disciple.

On her return to Chittaur, the Rani organised a big religious feast and called Saint Ravidas there. When the Brahmins of Chittaur came to know that Saint Ravidas who was to consecrate the religious feast was a Shudra by caste, they took from the Rani uncooked rations of flour, pulses and butter. Those Brahmins had a doubt in their minds that they would become unclean if they took meals distributed by Saint Ravidas as it is written in Shastras (Hindu religious books), that food touched by a Shudra becomes unclean. Those Brahmins cooked the meals themselves with great care, in keeping with the tradition of the Shastras. When those Brahmins sat side by side happily to take their meals, they saw Saint Ravidas sitting between every two of them. Seeing this, all the arrogance of being of high caste left their minds. They collectively asked forgiveness of the Rani and Saint Ravidas for their ignorance. They fell at the feet of the man whose touch they did not like.

Saint Ravidas told them, "Toddy tree yields wine. Nobody worships that tree but when words in the praise of the Lord are written on its leaves, people worship those leaves and pay obeisance to them. Similarly, I am a shoemaker by caste whose touch is feared by people. I used to drag away dead cattle near Banaras for skinning. From the day, I have written the Name of the Lord on my mind even the Brahmins offer me obeisance. This all happens only if the Lord so ordains. He is the One to bless the poor and bestow upon them honour." Riding the minds of people of the misgivings in this way, he gave up this mortal body in 1527 AD At Chittaur.

बुगाउ सैदेव
Saint Jaidev

ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ

ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਦਾ ਜਨਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਬੀਰ ਭੂਮ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕੇਂਦੂਲੀ ਵਿਚ 1130 ਈਸਾਵੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇਜ਼ੇ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਭੈਜ ਦੇਵ ਤੇ ਮਾਤਾ ਰਾਮ ਦੇਵੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਣ ਵੱਲ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਹ ਗੀਤ ਲਿਖਦੇ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਗਾ ਕੇ ਮੁਹ ਹੋ ਲੈਂਦੇ। ਉਹ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਭੇਸ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਕੱਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਹ ਜਗਨਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਰ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਇਕ ਬਾਹਮਣ ਅਗਨੀਹੋਤ੍ਰੀ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਪਦਮਾਵਤੀ ਨੂੰ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਦੇਵਦਾਸੀ ਬਣਾ ਕੇ ਟੱਭਣ ਲਈ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਜੈਦੇਵ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਦੇ ਨਾਹ ਕਰਨ ਉੱਪਰ ਵੀ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਜੀ ਪਦਮਾਵਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਆ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਗ੍ਰੰਥ—ਭਸਨ ਰਾਘਵ, ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਤੇ ਚੰਦਰ ਲੋਕ ਲਿਖੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਰਾਧਾ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਪਿੰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਰਾਜੇ ਲਕਸ਼ਮਣ ਸੈਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੰਜ ਕਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸੁਟ ਕੇ ਜੈਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਭੇਜਿਆ। ਜੈਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਕਿਚ ਛਾਕੂਆਂ ਨੇ ਛੜ ਲਿਆ। ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਨੇ ਛਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, “ਮੈਂ ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਦਾ ਲੇਖਕ ਹਾਂ ਤੇ ਰਾਜੇ ਲਕਸ਼ਮਣ ਸੈਨ ਦੇ ਕਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਉਸ ਦਾ ਧਨ ਕਾਨੂੰ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਰੱਸੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ। ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਂਦੀ ਹੋਰ ਆਸਰਾ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਗੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਰੋਂਚ ਵ੍ਰਿਟਕਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਉਸ ਪਾਸੇ ਦੀ ਲੰਘਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਕਚਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਨੈ ਗਿਆ।

ਕੁਝ ਇਨ ਪਿੰਡੋਂ ਜਦੋਂ ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਜੀ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, “ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਮਿੱਖਿਆ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿਆ ਜਾਵੇ।” ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਨਿਰਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਮੁਕਤੀ, ਸੋਭਾ ਤੇ ਹੋਰ ਮਨੋਰਥਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਭ, ਲਾਲਚ ਤੇ ਖੇਤੀ ਮੱਤ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਭਰ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਯੱਗ, ਦਾਨ, ਜੋਗ ਤੇ ਤਪ ਦਾ ਕੀਂਦੀ ਲਾਭ ਨਹੀਂ।”

ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਪਿੰਡੋਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਨੋਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਏ। ਇਕ ਵਾਰ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, “ਤੁਸੀਂ ਜੋਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਇਆ ?” ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਮੈਂ ਚੰਦ ਸੁਰ ਰਸਤੇ ਸਾਹ ਲਿਆ, ਨਾਦ ਵਿਚ ਰੋਕਿਆ ਤੇ ਸੂਰਜ ਸੁਰ ਰਸਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਲਹੀਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ। ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੇ ਮੇਰੀ ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।” ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ 72 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਗਏ।

Saint Jaidev

Saint Jaidev was born at village Kenduli in district Bir Bhoom of West Bengal around 1130 AD. His father's name was Sri Bhoj Dev and mother's Ram Devi. He took great interest in learning Sanskrit. In this way, he started writing poetry in his childhood. He composed songs and was happy singing those. He roamed the country in the guise of ascetics. Once he went to Jagan Nath temple. There, a Brahmin had come with his daughter, Padmavati to make her a 'Dev Dasi' (maid of the gods) and leave her there. At the instant, he saw Jaidev, he decided to marry his daughter to him in spite of refusal by Saint Jaidev.

Saint Jaidev returned to his village with Padmavati. There, he wrote three books on religion namely *Rasan Raghav*, *Geet Govind* and *Chandra Lok*. Out of these books, *Geet Govind* became very famous. In this book are the ways of the union of the soul with the Supreme Being with parables from the stories of Radha and Krishna. His fame spread throughout the country after that. Raja Lakshman Sen of Bengal appointed him to be one of his five learned men. As the fame of Saint Jaidev reached Jaipur, the Raja sent him an invitation to meet him. On his way to Jaipur, Saint Jaidev was caught by robbers. Saint Jaidev told the robbers, "I am the writer of *Geet Govind* and one of the five scholars of Raja Lakshman Sen." They paid no heed to what Saint Jaidev said to them. They robbed him of his valuables, tied him up and threw him into a well. Saint Jaidev saw that no one but God could help him. He went into contemplation of the Lord. The Raja of Karaunch Utkal passed that way. He got Saint Jaidev out of the well and took him along with him.

When, after some days, Saint Jaidev was ready to leave, the Raja requested, "Please impart to me the knowledge by which I may be free from the cycle of life and death." Saint Jaidev said, "God, the Supreme Being is above all and He abides in everyone. If you desire salvation, fame or fulfilment of other wishes, give up craving, greed and vile thinking and get engrossed in His meditation by which your fears and troubles will end. Ritual feasts, charity, Yoga and austerities are of no use."

After that, Saint Jaidev left the service of the Raja and went to his village to live there. One day, Yogis came and questioned him, "How did you realise God without yoga?" He replied, "I inhaled through the moon passage (left nostril), held in my inner being and exhaled through the sun passage (right nostril), chanting the Divine Name. In this way, I made my mind humble regarding bad deeds and subdued it by preventing it from wandering. Thus, I tasted the divine ambrosia revelling in the praise of the Lord. That ambrosia rid me of any doubt." In this way, Saint Jaidev enlightened the Yogis and others who came to him, about the true path and gave up the mortal body at the age of 72.

ਭਗਤ ਸਧਨਾ

ਭਗਤ ਸਧਨੇ ਦਾ ਜਨਮ 1180 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਸਹਿਵਾਨ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਸਿੰਹ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਕਿੱਤਾ ਬੱਕਰੇ ਕੱਟਣਾ ਅਤੇ ਵੇਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ। ਕਈ ਵੈਸ਼ਨੂੰ ਸੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ, “ਸਧਨੇ, ਤੇਰਾ ਬੱਕਰੇ ਕੱਟਣ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਲੇਖਾ ਤੈਨੂੰ ਬੱਕਰਿਆਂ ਦਾ ਜਨਮ ਨੈ ਕੇ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ।” ਸਧਨਾ ਉੱਤਰ ਦਿੱਦਾ, “ਇਹ ਕਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਕਰਨ ਲਗਿਆ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਿੱਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਿਹੜਾ ਕਿੱਤਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਮਾੜਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਉਸ ਕਿੱਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।”

ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇਕ ਸਾਧੂ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਧਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਕਾਲੇ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਮਾਸ ਰੋਲਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਸਧਨਿਆ, ਤੁੰ ਸਾਲਗਰਾਮ ਦੀ ਪੁਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਮਾਸ ਤੰਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।” ਸਧਨੇ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਇਹ ਕਾਲਾ ਪੱਥਰ ਤਾਂ ਮੇਡਾ ਵੱਟਾ ਹੈ।” ਸਾਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਇਸ ਸਾਲਗਰਾਮ ਨੂੰ ਕਸਾਈ ਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਇਹ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਪੁਜਾ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂਗਾ।” ਸਧਨੇ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਉਸਤਰ ਤੋਂ ਉਹ ਪੱਥਰ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਢੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਧੂ ਉਹ ਸਾਲਗਰਾਮ ਲੈ ਕੇ ਢੂਰ ਪਿਆ ਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ, “ਸਧਨਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪੈਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸਾਲਗਰਾਮ ਨੂੰ ਮਨ ਲਗਾ ਕੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਧੂਪ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੋਕਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਸੌਚੇ ਪ੍ਰਮੀ ਪਾਸੋਂ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਪੁਜਾ ਉਪਰ ਇਹ ਸਾਲਗਰਾਮ ਕਦੇ ਕੀ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।” ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਸਾਧੂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਲਗਰਾਮ ਸਧਨੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਤੇਰੇ ਕਰਗੇ ਸੌਚੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਸਾਲਗਰਾਮ ਆ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇਗਾ।”

ਉਸ ਸਾਧੂ ਦੇ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਸਧਨੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਉਮਰਗ ਘਰ ਕਰ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਹਲ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਗਾਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ, “ਤਿਪ ਕੈਨਿਆ ਕੇ ਕਾਰਨੈ ਇਕ ਛਾਇਆ ਭੇਖਪਾਰੀ। ਕਾਮਾਰਬੀ ਸੁਆਰਬੀ ਵਾ ਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ॥ ਭਵ ਗੁਨ ਕਹਾ ਜਗਤ ਗੁਰਾ ਜਉ ਕਰਮੁ ਨ ਨਾਸੈ॥ ਸਿੰਘ ਸਰਨ ਕਤ ਜਾਈਐ ਜਿਉ ਜੰਬੁਕ ਗ੍ਰਾਸੈ॥ ਰਹਾਉ॥ ਏਕ ਝੂਂਦ ਜਲ ਕਾਰਨੇ ਚਾਵਿਕੁ ਚੁਖੁ ਪਾਵੈ॥ ਪਾਨ ਗਾਏ ਸਾਗਰੁ ਮਿਲੈ ਦੁਨਿ ਕਾਗਿ ਨ ਆਵੈ॥ ਪਾਨ ਜੁ ਬਾਕੇ ਬਿਰੁ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਬਿਠਮਾਵਉ॥ ਬੁੜਿ ਮੁਏ ਨਉਕਾ ਮਿਲੈ ਕਹੁ ਕਾਹਿ ਚਢਾਵਉ॥ ਮੈ ਨਹੀਂ ਕਹੁ ਹਉ ਨਹੀਂ ਕਿਛੁ ਆਹਿ ਨ ਮੇਰਾ॥ ਅਉਸਤਰ ਲਜਾ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਸਧਨਾ ਜਨੁ ਤੋਰਾ॥”

ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇਕ ਗਾਹਕ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਧਨੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਲੱਭ ਭੈਲ ਦੇ।” ਸਧਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਾਸ ਪੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਲੁ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਵੀ।” ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਮਾਸ ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਦੁਗਣੇ ਪੈਸੇ ਲੈ ਲੈ।” ਸਧਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਜੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਬੱਕਰਾ ਕੱਟਿਆ ਤਾਂ ਸਵੇਰ ਭਵ ਪੱਤਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।” ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਤੈਨੂੰ ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਟੰਗ ਮੈਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇ ਦੇ।” ਗਾਹਕ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਉਪਰ ਸਧਨਾ ਗੰਡਾਸਾ ਲੈ ਕੇ ਜਦੋਂ ਬੱਕਰੇ ਕੌਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਬੱਕਰਾ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, “ਸਧਨਿਆ, ਅੱਜ ਤੂੰ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਨਵਾਂ ਖਾਤਾ ਪੋਲੂਣ ਲਗਿਆ ਹੈ।” ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਧਨੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਗੰਡਾਸਾ ਭਿਗ ਪਿਆ ਹੋ ਆਪਣੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦੱਸਣ ਲਈ ਜਦੋਂ ਗਾਹਕ ਵੱਲ ਪੁੜਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਾਹਕ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਇਆ। ਸਧਨੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਗਾਹਕ ਦਾ ਰੂਪ ਪਾਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਆਇਆ ਸੀ।

उग्र भगवान्

Saint Sadhna

Saint Sadhna

Saint Sadhna was born in 1180 AD at village Sehwan in Hyderabad Sindh province. His ancestors were butchers by profession. He also took up the family profession of slaughtering goats and selling meat. Sadhus and beggars passing by would sit for rest at his place. Many vegetarian saints would tell him, "Sadhna! your profession of slaughtering and selling goats is not good. You shall have to repay by taking birth as a goat many times over." Sadhna used to reply, "My ancestors have been following this profession and I have taken it up. The Lord who has brought me into this world has given me this profession. Which profession is good or which is bad I don't know. The One who decides the job, knows better about it."

One day a mendicant came to him. He saw Sadhna weighing meat against a black stone as weight and said, "O' Sadhna! you weigh meat with this Saligram black stone, symbol of Shivji, instead of worshipping it. It is not good." Sadhna replied "This black stone is my weight." The mendicant said, "A butcher should not touch this Saligram. Give it to me. I shall worship it." Sadhna gave that stone to the mendicant without any hesitation. The mendicant took that stone and went his way. On his way a thought came to his mind, "Before starting his everyday work, Sadhna used to bathe this Saligram with all his devotion, burn incense before it and paid obeisance to it. I am taking it away from a true devotee. This Saligram will never be pleased with my hypocritic worship." At this thought, the mendicant came back, returned the stone to Sadhna and said, "One day, the real Saligram will reveal to a true devotee like you."

After the departure of the mendicant, the longing for a glimpse of the Lord took root in Sadhna's mind. Whenever, he was free, he would start singing, "For the love of a princess, a man disguised himself as Vishnu. You saved the honour of that man full of lust and selfishness. Enlightener of the world, what merit is Yours if our deeds continue to pursue us? Why seek shelter with the tiger if a jackal make meal of us? A rainbird suffers for want of a drop of water. What is the use if an ocean is found after its death? I am tired, how can I delay a glimpse of Thee? If, after drowning, a boat is found, who will then ride it? I am nothing, nothing is mine and there is no ego. O' Lord! save the honour of Sadhna, Thy servant, now."

One evening, a customer came and asked Sadhna, "Weigh for me a leg of mutton." Sadhna said, "There is no meat left now. Please come tomorrow and take it." The customer said, "I need the meat badly now. You may charge double the price for it." Sadhna said, "If I slaughter a goat now, it will rot by tomorrow." The man said, "You have no need to slaughter a goat. Cut only one leg and give it to me." Pressed by the customer, when Sadhna went near the goat with a hatchet, he felt as if the goat was saying to him, "O' Sadhna! you are going to open a new account today in greed." At this voice of his inner self, hatchet fell out of Sadhna's hand and he turned to the customer to tell his helplessness. He did not find any customer there. A thought came to Sadhna's mind, "It was the Lord Himself Who had come to reveal Himself to his devotee in the form of a customer."

Saint Trilochan

ब्रह्म त्रिलोचन

ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ

ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 1267 ਈਸਾਵੀ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਬਾਗਸੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬੈਲਾਪੁਰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸੇਵਾ ਜਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਨਰਸੀ ਬਾਮਨੀ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਉਸ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਠਾਕਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਬੇਨਜੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ ਜਾਣਗੇ ਜੇ ਤੁੰ ਮਨ ਲਗਾ ਕੇ ਰਾਮ ਸਿਮਰੋਗਾ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਾਰ ਕਰੋਗਾ।” ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਨੇ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਵਾਪਸ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਹਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸੈਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਸੈਤਾਂ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੌਜ ਲੱਭ ਦਿੱਤਾ, ਮੌਜ ਦਾ ਭੈਅ ਮਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਠਾਕਰ ਹੀ ਠਾਕਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਕਈ ਵਾਰ ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਪਾਸ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੇ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ, “ਤੁਸੀਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਲੀਤ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਨੇ ਸੱਚ ਗਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਬਾਹਰ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਲਏ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਚੱਕਰ ਕਟ ਰਹੇ ਹੋ। ਦਰ ਦਰ ਤੋਂ ਖਾ ਕੇ ਸਰੀਰ ਕਥਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਦਰੇ ਪਾ ਲਏ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਕਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਸ਼ ਮਨ ਲਈ। ਇਹ ਪਾਖੰਡ ਸਭ ਮਾਇਆ ਲਈ ਹਨ। ਗੁਰ ਬਿਨਾਂ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਜਪ, ਰਧ ਤੇ ਭੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਭੇਜ ਤਿਆਰੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਰਿੜਕਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਉਸ ਮਾਲਕ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।”

ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਦਾ ਭੀਜਾ ਗਿਆਨ-ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣ ਪਿੰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਜਦੋਂ ਕੌਈ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਪੁੱਛਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਪੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ, “ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਕੌਈ ਪਰਾ ਨਹੀਂ, ਕਦੋਂ ਮਰ ਜਾਵੇ। ਜਿਹੜਾ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਧਨ ਬਾਰੇ ਸੈਰਦਾ ਰਿਹਾ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਸੱਪ ਦਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਜੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੇਸਵਾ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਪਵੇਗਾ। ਮਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੇ ਆ ਫਿੜਿਆ ਤਾਂ ਸੂਰ ਬਣੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਮੰਦਰ ਦੀ ਭਾਖ ਵਿਚ ਮਰੇਗਾ ਉਸਨੂੰ ਕੂਤਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਿਲੇਗਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਲ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਤਦ ਆਏਗਾ ਜੇ ਭੁਹਾਡੀ ਸੈਚਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਵੱਲ ਹੋਵੇਗੀ।”

ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ ਸੈਤਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸੈਤ ਮੰਡਲੀ ਆਈ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੈਤਾਂ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੋਭਾ ਵਿਚ ਕੁਝ ਬੁਰੇ ਸਥਾਨ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, “ਹੇ ਮੂਰਖ, ਤੁੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਾ ਕਰ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਭ ਤੇਰੇ ਪਿਛਲੇ ਪੁੰਨਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹਰ ਕੋਚ ਦਰਿਆ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮੌਕੇ ਉਪਰੋਂ ਆਪਣੇ ਬੁਰੇ ਕਗਮਾਂ ਦਾ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ। ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਲੰਕਾ ਸਾਜ਼ੀ, ਸੰਜੀਵਨੀ ਬੁਟੀ ਲਿਆ ਕੇ ਰਾਮਚੰਦਰ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸੈਤ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਚੌਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸਗਰ ਅਮਿਟ ਗਿਆ। ਰਾਮਚੰਦਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢ ਇਨਾਮ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ। ਪਿਛਲੇ ਕਗਮ ਮਿਟਦੇ ਨਹੀਂ। ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਭੋਗਦੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤੁੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ।” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸੈਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

Saint Trilochan

Saint Trilochan was born in 1267 AD at village Barsi district Sholapur in Maharashtra. He belonged to Vaish caste. He heard about the fame of Saint Namdev and reached Narsi Bamni for an audience with him. In his very first meeting, he requested Saint Namdev to give him a glimpse of his Lord. He said to Saint Trilochan in reply, "You shall also have a glimpse of Him if you contemplate Him with devotion while working with your limbs at the same time." Listening to this advice, he adopted Saint Namdev as guru, returned to his village and started serving every mendicant who came that way. The company of the holy men rid his mind of craving for worldly things and fear of death. This resulted in his having glimpses of God around him.

Many a time some hypocrite Sadhus would come to Saint Trilochan. He would preach them, "Your minds are polluted. You have not assimilated the truth but have dressed as recluses. Entangled in false notions, you are wandering hither and thither. You are nourishing your body with food begged from the householders. You have pierced your ears, put big rings in them and smeared your bodies with ashes from cremation grounds. All this hypocrisy is for money. Truth cannot be realised without a guru. Give up this chanting, penance, bathing at holy places and hypocritic guises. Nothing is gained by doing these. These are just like churning water for butter. Meditate on the Lord who is the creator of this universe."

After he had gained Divine Knowledge, Saint Trilochan would tell anyone who asked for a remedy to his suffering, to divert their thoughts from the worldly stuff to God and said, "One does not know about death. It may come any time. One, who thinks about wealth at the time of death will be reborn as a snake. If he thinks of women, he will be a prostitute in the next life. Thoughts of sons coming at the moment of death will result in reincarnation as a pig. Longing for buildings brings the life of a ghost. If the mind is immersed in thoughts of the Lord, salvation will be the result. But His thoughts can come at the time of death only, if your thinking is conditioned on Him beforehand."

With the passage of time, Saint Trilochan became very famous among the saints. One group or the other of saints was always present at his place. His wife had to cater to their food. One day, she felt fed up and uttered some words derogatory to the Lord. Saint Trilochan told her, "O' foolish one I do not speak ill of the Lord. Pain and pleasure is all the outcome of your past deeds. The moon has a holy dip in the Ganges daily yet the scar of misdeeds from his forehead is not washed. Hanuman (monkey god), set the city of Lanka ablaze, pleased Ram Chander by bringing the plant of life but the curse of stealing clothes of a saint persisted. Ram Chander gave him loin-cloth as reward for his services. Past deeds cannot just be erased off your balance sheet. Bear pain and pleasure as ordained by Him and join me in the praise of the Lord." Thus Saint Trilochan kept up serving the saints till the end.

ਭਗਤ ਬੇਟੀ ਜੀ

ਭਗਤ ਬੇਟੀ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਿਹਾਰ ਕਿਥੇ ਹੋਏ। ਕਵੀ ਕਲ੍ਯ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਭਗਤ ਬੇਟੀ ਜੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਉਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਭਗਤ ਬੇਟੀ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੂਜੀਆਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਲਈ ਭੱਜੇ ਫਿਰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ, "ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਾਰੇ ਆਪ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੇਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਤੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਦਸ ਕੇ ਮਾਝੇ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਇਹ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਅਤੇ ਸਕਾਦਾਂ ਵਿਚ ਹੁੱਕ ਗਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਤੁਲੇਖੇ ਜਾਹਿਰ ਖਾਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਜਪ, ਤਪ, ਸੰਜਮ ਤੇ ਚੰਗੇ ਕੌਮਾਂ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਕਥਾਰਾਂ ਨੇ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਾਦੀ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਪਰਾਈਆਂ ਐਰਤਾਂ ਵੱਲ ਰੱਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਦੂਜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਰਨਾ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਪਡ ਇਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਸ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਧਨ ਵੱਲ ਗਿਆ। ਬੁੱਝਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਯਾਦ ਨਾ ਆਇਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਬੇਲ ਨਿਭਲਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਭੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਰਨ ਪਿਛੋਂ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।"

ਇਕ ਦਿਨ ਭਗਤ ਬੇਟੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਜੰਗੀਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਨੇ ਤੌਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਉੱਪਰ ਜਾਣ ਲਈ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਤਿੰਨੇ ਨਦੀਆਂ ਜਮਨਾ, ਗੰਗਾ ਤੇ ਸੁਗਮਤੀ ਦਾ ਸੰਗਮ ਹੈ। ਉਹ ਹੀ ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੌਰਥ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਰਾਮ ਉੱਥੇ ਹੀ ਕੱਸਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੂਆਰਾ ਉਸਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਚੰਦ, ਸੁਰਜ ਤੇ ਪਾਣੀ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੁਜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਥੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੇਟੀ ਮੌਤ ਦਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਵਸਵੇਂ ਦਰਵਾਰ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਿੰਮਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੇ ਮੇਹੇ ਮੰਦੇ ਸੁਡਾਅ ਨੂੰ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਤੌਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।"

ਇਕ ਪਾਖੰਡੀ ਬਾਹਮਣ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਭਗਤ ਬੇਟੀ ਨੇ ਤੌਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਤੇ ਪੈਗ ਨੂੰ ਬੇਅਰਥ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਭਗਤ ਬੇਟੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤਰ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਮੂਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੂੰਦੀ ਹੈ। ਬਗਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੂੰ ਠੱਗਣ ਦੀ ਤਾਜ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭੱਜਦਾ ਹੈਂ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅੱਗੇ ਦੇਰ ਤਕ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹੈਂ ਪਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਦੇ ਪੈਸੇ ਵੰਡਣ ਲੱਗੇ ਝਗੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਤੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣ ਲਈ ਪੋਤੀਆਂ ਬਦਲਦਾ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਇਹ ਸਭ ਸਕਾਂਗ ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਬਟੇਰਨ ਦੇ ਹਨ। ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਤੂੰ ਨਚਦਾ ਹੈਂ ਪਰ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਪ ਹੈ। ਇਹ ਤੇਰਾ ਨਾਚ ਧਰਮ ਨਹੀਂ। ਗਲੇ ਵਿਚ ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ ਤੂੰ ਹਿਰਨ ਦੀ ਖੱਲ ਉੱਪਰ ਆਸਣ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਪਰ ਤੂੰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਜਾਪ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਸਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਉਸ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਬੇਅਰਥ ਹਨ। ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾਂ ਸੱਚਾ ਰਾਹ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।"

ਭਗਤ ਬੈਣੀ ਜੀ
Saint Beni

Saint Beni

No information is available about the life of Saint Beni. Three verses composed by him are included in Guru Granth Sahib from which it can be guessed that he lived in Bihar at the time of Saint Namdev. According to poet Kalya, Saint Beni remained engrossed in the Lord, singing His praises.

Seeing people running in pursuit of the riches of this world day and night, he said, 'When the man was in the mother's womb, he was fully engrossed in the Lord. At that time he had no pride of himself. After coming out of the womb into this world, he has put away the thought of the Lord from his mind and has fallen into doubts and bad deeds. In childhood, he got busy in play and pleasures and swallowed poison taking it for nectar. He paid no attention to contemplation, restraint, good deeds and good thinking. This resulted in the five evils tormenting him. Even after marriage, he continued to seek other women. Seeing others die, he did not think about his own death but thought of the wealth of the one who was dead. Even on getting old, he did not remember the Lord. His eyesight is gone and so is hearing, he cannot speak yet he wants a long life. He is ignorant of the fact that without contemplation of the Lord nobody gets liberation by mere death.'

One day a group of mendicants asked Saint Beni to accompany them on a pilgrimage to Prayag. He replied, 'The sacred place Prayag or Triveni where the three rivers the Yamuna, Ganges and Saraswati meet, lies within us. The inner self where the Lord abides is our Prayag. Our mind should bathe there in the glory of the Lord. The Lord who is above the worldly material has His abode there. It is only through teaching of a guru that one comes to know of Him. Gods like the moon, sun and water are not worshipped there. Bathing in that nectar gives Divine knowledge and destroys foul thinking. Divine ambrosia seeps at the abode of the Supreme Being. One who comes to know this secret comes to realise God. The wisdom given by my guru has destroyed my evil nature. I pray to the Lord for His Name. I have no need to bathe at holy places.'

When a hypocrite Brahmin came to know that Saint Beni has called bathing at sacred places and Yoga as meaningless, he came with a saffron mark on his forehead. Saint Beni said to him, 'You smear your body with sandalwood paste and apply 'Tulsi' leaves on your forehead but within you is a lethal dagger. Like a stork, you always stand in wait to cheat people. You shun the service of saints. Pay prolonged obeisance to the idol of Vishnu but quarrel at night for sharing the offerings. You bathe daily and change your Dhottis to become holy. All these actions of yours are meant to gather other people's property. You dance with your feet but your mind is full of evils. This dance of yours is not faith. With a rosary of Tulsi around your neck and saffron mark on your forehead, you sit crosslegged on a deer skin, but you do not chant the Name of Krishna from your heart. The one who has not realised the reality of the Lord is blind and all his rituals are meaningless. I tell you that without a true guru one cannot find the path of truth.'

ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ

Saint Ramanand

ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ

ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 1366 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲ ਕੇ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਪੁਸ਼ਪ ਸਦਨ ਸ਼ਰਮਾ ਗੌੜ ਬਾਹਮਣ ਸਨ। ਛੇ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਜਨੇਉ ਪਹਿਨਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਾਝੀ (ਬਨਾਰਸ) ਵਿਚ ਰਾਘਵਾਨੰਦ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ਮ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਬਣਨ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਰਾਘਵਾਨੰਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਪਾਠਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਸੁਆਮੀ ਰਾਘਵਾਨੰਦ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਪੈਂਥ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ ਤੇ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੁਜ ਦੀ ਗੋਈ ਉਪਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਸੈਪ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪ ਅਯੁੱਧਿਆ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੇ ਭੋਲੇ ਛਾਲੇ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਭੀਰਥਾ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭੀਰਥਾਂ ਉਪਰ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪਾਖੰਡ ਘੜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਜਗਨਨਾਥ ਉਕੀਸਾ ਵਿਚ ਰਥ ਦੇ ਬੋਲੇ ਆ ਕੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਸਵਰਗ, ਬਨਾਅਸ ਵਿਚ ਕਲਦੜ ਆਰੇ ਨਾਲ ਕਟਵਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਵਰਗ, ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿਚ ਬੈਹੜ ਦੇ ਦਰੱਬਰਤ ਤੋਂ ਛਿਗ ਕੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਆਇਕ। ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਤ ਪਾਡ ਅਤੇ ਹੂਤ ਛਾਡ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸਲੂਕ ਦੇਖ ਕੇ ਜਾਤ ਪਾਡ ਅਤੇ ਹੂਤ ਛਾਡ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਸ਼ਰਪਾਲੂ ਬਣ ਗਏ।

ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੀ ਸੰਪਦਾਇ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁਰਸ਼, ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਬਾਹਮਣ, ਖੱਡਰੀ, ਰੈਸ਼, ਸੁਦ, ਰਾਜਾ ਤੇ ਰੰਕ ਕਿਸੇ ਕੀ ਪ੍ਰਾਤ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਾਡਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿ ਪੋਣ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਵਾਤੀ ਉਪਰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਮੌਲਕੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਬਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੇ ਸਨ। ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਚੋਂ ਕਥੀਰ ਚੁਲਾਹਾ, ਧੰਨਾ ਜੱਟ, ਸੈਣ ਨਾਈ, ਪਰਮਾਵਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੀਪਾ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ ਹਨ। ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੀਆਂ ਦੇ ਰਚਨਾਵਾਂ 'ਸ੍ਰੀ ਕੈਸ਼ਨ ਮਤਾਬਜ਼ ਭਾਸਕਰ' ਅਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਾਚਰਨ ਪਾਤਰੀ' ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈਆਂ।

ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਆਠਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਉੱਤਰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਗ ਬਸੰਤ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸੀ, “ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਸ਼ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਚਿਤ ਛੋਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਤੀ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਮਨ ਵਿਚ ਪੁਜਾ ਦੀ ਉਮੰਗ ਉਠੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਚੰਦਨ ਘਸਾ ਲਿਆ ਤੇ ਹੋਰ ਸੁਰੀਧੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਪੁਜਾ ਲਈ ਚਲਿਆ ਹੀ ਸਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹ ਬਹਾਮ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਜਿਸ ਤੌਰੇ ਉਪਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਉੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਆਮ ਪੱਥਰ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਥਾਂ ਭਦ ਜਾਵਾਂ ਜੇ ਉਹ ਏਥੇ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਪਰ ਵਾਰੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।” ਇਹ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਭਗਤ ਚਲੇ ਗਏ। ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ 1467 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ ਹੋਇਆ।

Saint Ramanand

Saint Ramanand was born in 1366 AD at Prayag which was renamed Allahbad afterwards. Ramanand's mother Sushilla and father Pushp Sadan Sharma were Gaur Brahmins. At the age of six, Ramanand was made to wear the sacred thread and was admitted for studies in Raghavanand Ashram at Kashi (Banaras). After the completion of his studies, he decided to become a hermit and adopted Swami Raghavanand as his guru. Swami Raghavanand was the chief preacher of Sri sect and was a successor to the seat of Saint Ramanuj. He entrusted the propagation of his sect to Saint Ramanand and started living at Ayodhya himself.

As directed by his guru, Saint Ramanand started preaching at the places of pilgrimage to rid the simple pilgrims of the false notions. For the purpose of cheating the pilgrims at the sacred places, the priests and Brahmins had invented many false rituals such as eternal heaven to the one dying under the wheels of the chariot of Jagan Nath in Orissa; heaven to the one who gets sawed by the 'Kalwatra' saw at Banaras; heaven to one who dies of the fall from the Banian tree at Prayag etc. At first Saint Ramanand cared a lot for caste, creed and untouchability. However, seeing the treatment given by the priests and Brahmins to the low caste, he gave up the discrimination on account of caste and untouchability. Due to which thousands of people became his devotees.

Anyone could join Ramanand's sect irrespective of being a woman or a man, Hindu or Muslim, Brahmin, Khatri, Vaish, Shudra, Raja or a commoner or belonging to any province. According to the thinking of Saint Ramanand, everyone has equal right to meditate on the Lord in the same way as one has a right on the air, water and earth. Due to the propagation of these ideas, Saint Ramanand had to come into conflict with the Maulvis and Brahmins who create divisions among the people to loot them. Out of the disciples of Saint Ramanand, Kabir a weaver, Dhanna—a farmer, Sain—a barber, Parmawati—a woman and Pipa—a Raja, became very famous. Two works of Saint Ramanand, 'Sri Vaishnav Matabaj Bhaskar' and 'Sri Rama Charan Padhati' became very famous.

Once, the devotees of Vishnu, asked Saint Ramanand to join them in the 'Aarati'—worship of Vishnu with lamp. The reply he gave to the devotees of Vishnu, is included in the holy Guru Granth in Raga Basant. This was his reply, "I no longer need to go anywhere. I am happy in my house. My mind does not waver. I have found peace. On a certain day, a desire for worship arose in my mind, I rubbed sandal and gathered other fragrant material. When I started for the worship of Brahma, my guru revealed the Lord within me. Now, whichever holy place I go, I find the same water there and in every temple I go, I find ordinary stones. I need to go to any other place only if He be not present here. I offer my body and soul to the true guru who has rid me of all doubts." At this reply, the Vishnu devotees went away. Saint Ramanand breathed his last at Banaras in 1467 AD.

ਭਗਤ ਸੈਣ ਜੀ

ਭਗਤ ਸੈਣ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਸੰਬਰ 1400 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਸੋਹਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕੰਦ ਰਾਏ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਦੇਵੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਗੋਲਹਨ ਜਾਤ ਦੇ ਨਾਈ ਸਨ। ਸੈਣ ਜੀ ਜਦੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਆ ਸੋਭੀ ਦੇਵੀ ਪਾਸ ਲਾਹੌਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸਤਾਦ ਰਹੀਮ ਪ੍ਰਾਨ ਪਾਸੋਂ ਨਾਈ ਦਾ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਤੇ ਹਕੀਮੀ ਸਿੱਖਣ ਪਿਛੋਂ ਬਾਪੁਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਨੈਕਰੀ ਕਰ ਲਈ। ਨੈਕਰੀ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਰਾਜੇ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਸਿਰ ਨੂੰ ਤੇਲ ਲਗਾਉਣਾ, ਪਸਤਰ ਸੰਭਾਲਣੇ ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਗੀਤ ਅਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ ਰੱਖਣਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਅਮੀਰਾਂ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਉਸਰਤ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੈਣ ਜੀ ਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਨਾਰਸ ਜਾ ਕੇ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ।

ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਸੈਣ ਜੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਭਗਤ ਸੈਣ ਜੀ ਉਸ ਮੰਡਲੀ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਗਏ। ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਪਿਛੋਂ ਸਤਿਸੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸਿਹੜਾ ਸਾਗੀ ਰਾਤ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਭਗਤ ਸੈਣ ਜੀ ਏਨੇ ਮਗਨ ਹੋਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਉਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਉਪਰ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿਛੋਂ ਭਗਤ ਸੈਣ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਜਾਣਾ ਜਾਂਦਾ ਆਇਆ। ਉਹ ਰਾਜੇ ਦੀ ਨਾਗਾਜ਼ਗੀ ਤੋਂ ਛਰਦੇ ਬੜੀ ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਭਗਤ ਸੈਣ ਨੂੰ ਆਉਣਾ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਸੈਣ, ਤੂੰ ਬੜੀ ਜਲਦੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਅਜੇ ਹੁਣੇ ਤਾਂ ਮਾਲਸ਼ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਗਤ ਸੈਣ ਨੇ ਅੱਗੇ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਉਪਰ ਦਿੱਤਾ, “ਸਰਕਾਰ, ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਮੈਂ ਆਏ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗਿਆ ਰਿਹਾ, ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾ ਹੈ ਸਕਿਆ।” ਰਾਜੇ ਨੇ ਗਲੇ ਵਿਚੋਂ ਹਾਰ ਉਡਾਰ ਕੇ ਭਗਤ ਸੈਣ ਦੇ ਗਲੇ ਬਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਭੇਗੀ ਅੱਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ ਹਾਂ।” ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਭਗਤ ਸੈਣ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਉਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਕੁੱਝਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾ ਗਿਆ।” ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਭਗਤ ਸੈਣ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਸੈਣ, ਜੇ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਅੱਜ ਤੋਂ ਜ਼ਿੱਸ ਹੋ ਗਿਆ।”

ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਭਗਤ ਸੈਣ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਸੋਭਾ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਫੈਲ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ “ਮੈਂ ਧੂਪ, ਦੀਵਾ ਅਤੇ ਪਿਉ ਦੀ ਆਰਡੀ ਬਣਾ ਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਉਪਰ ਕਿਵੇਂ ਵਾਰਨਾ ਕਰਨ ਜਾਵਾ? ਹੇ, ਮੇਰੇ ਮਾਇਆ ਤੇ ਰਹਿਤ ਨਿਰੰਕਾਰ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਦੀਵਾ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਉਸ ਦੀਵੇਂ ਵਿਚ ਬੱਤੀ ਹੈ। ਰਾਮ ਦਾ ਭਗਤ ਹੀ ਰਾਮ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਉਹ ਹੀ ਪ੍ਰਗਨ ਅਨੰਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਮਾਲਕ! ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲੈ। ਹੋਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਨ ਸ਼ਾਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।”

ਤੁਗਤ ਸੈਟ ਨੀ .

Saint Sain

Saint Sain

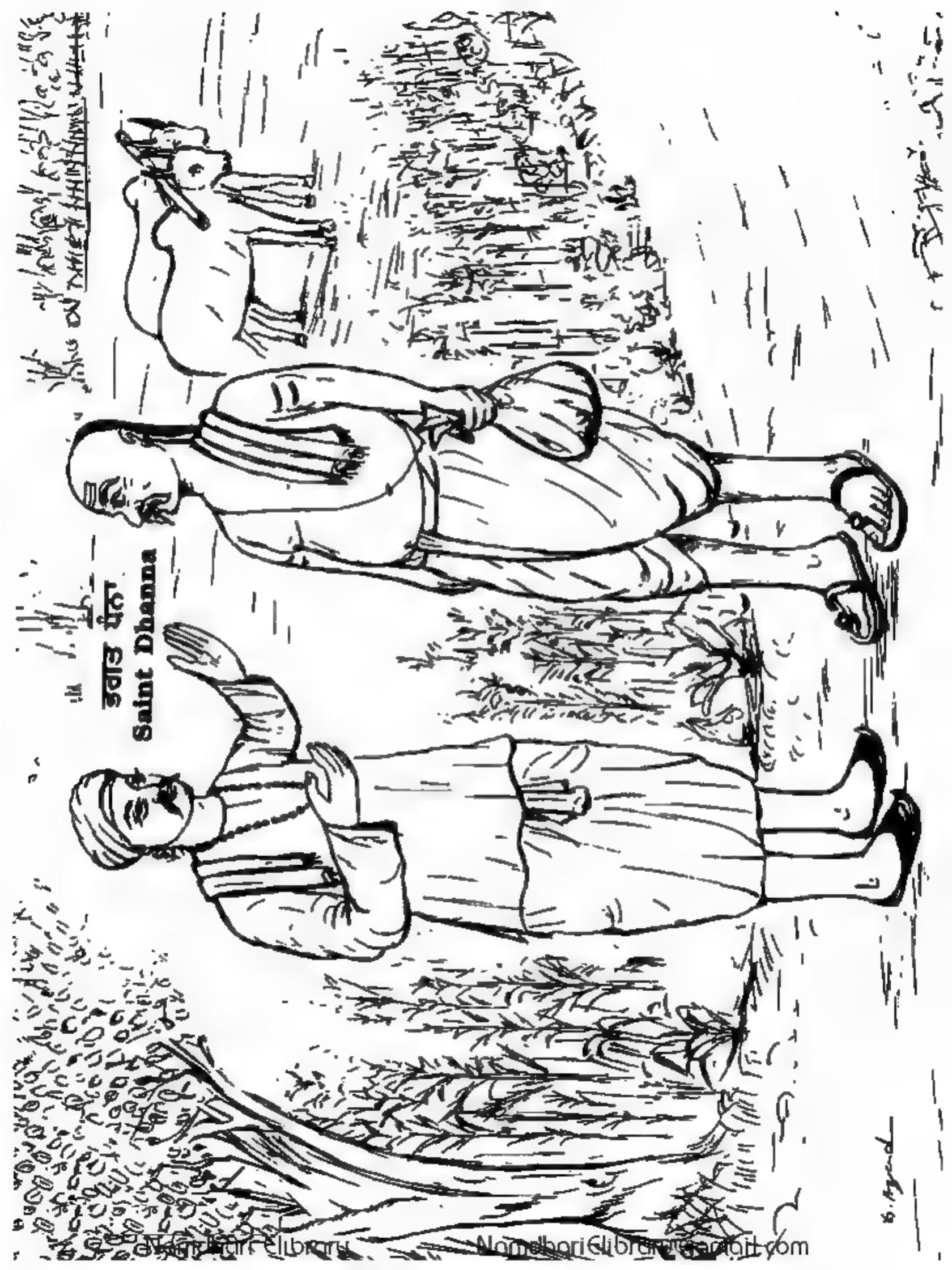
Saint Sain was born in December, 1400 AD at village Sohal district Amritsar. His father was Sri Mukand Rai and mother Jitwan Devi. His father belonged to Golhen caste of barbers. When he was ten, he was sent to Lahore to his aunt, Sobhi Devi. At Lahore, he learnt the job of a barber and a physician from Ustad Rahim Khan and took up service with the Raja of Badhavgarh. On his job, he was responsible for the shampoo, massage and bath of the Raja, take care of his dresses and entertain him with songs and stories from time to time

One day, the courtiers and ministers praised Saint Kabir very much in the court. Sain was also present in the court at that time. On hearing praises of Saint Kabir from the ministers, he also made up his mind to take up meditation of God. He went to Banaras and adopted Saint Ramanand as his guru. After his return, he started contemplation of the Name of the Lord besides the company and service of the mendicants as had been instructed by the guru.

One evening, Sain was returning home after his duties at the court. On the way, he met a group of Sadhus. Saint Sain took that group home. After the meals, the Sadhus started a discourse that continued throughout the night. Saint Sain was so engrossed in that discourse that he forgot to go to bathe the Raja early in the morning. When the discourse came to the close after sunrise, Saint Sain remembered to go to the Raja. Afraid of the displeasure of the Raja, he got ready in a hurry and reached the court.

The Raja saw Saint Sain coming and said, "Sain ! you have returned so soon ? You had just gone after giving me the massage and bath." Saint Sain replied very humbly, "Your highness ! please forgive me. I was busy serving the mendicants who had come to my house and could not be present in your service." The Raja took off the necklace from his neck, put it around Saint Sain's neck and said, "I am very pleased with your service today." At this Saint Sain said, "Your highness ! I did not come to give you a bath. Seeing me busy serving the holy men, God Himself came in my garb and gave you the bath." Hearing this, the Raja paid obeisance to Saint Sain and said, "Sain ! if your God is of this nature, I am your disciple from this day."

After this happening, the fame of Saint Sain's devotion spread far and near. One of his verses is included in the holy Guru Granth in which he says, "How should I go to perform an 'aarti'—worship with lamp of the Lord with incense, lamp and butter ? O' my Formless One, unconcerned with worldly things, Your Name is the lamp and devotion to Thee is the wick. Only a devotee of the Lord knows of the bliss He bestows. Only he can explain Eternal bliss. O' Lord ! free me from this cycle of birth and death. Anybody else, who desires Eternal peace should meditate on the Lord."

Saint Dhanvantri

ਭਗਤ ਧੰਨਾ

ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 1415 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਪੂਆਨ ਚਾਨਸਥਾਨ ਦੇ ਜੱਟ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਕ ਬਾਹਮਣ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਈ। ਧੰਨਾ ਉਦੋਂ ਛੋਟਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਠਾਕਰ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੰਗਾ ਮੰਗਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕੀ ਇਹ ਤੇਰਾ ਠਾਕਰ ਤੇਰੀਆਂ ਮੰਗਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ?” ਬਾਹਮਣ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਇਸ ਪਾਸੋਂ ਜੋ ਮੰਗੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।” ਇਹ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਧੰਨੇ ਨੇ ਬਾਹਮਣ ਪਾਸੋਂ ਇਕ ਠਾਕਰ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹੱਥ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਠਾਕਰ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲਗਿਆ।

ਬਨਾਰਸ ਗਏ ਧੰਨੇ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਅਸਲੀ ਠਾਕਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਹਰ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਮਣ ਦੇ ਠਾਕਰ ਜੇ ਅਸਲੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਮੰਗਣ ਦੀ ਸੋੜ ਨਾ ਪਵੇ। ਧੰਨੇ ਨੇ ਉਸ ਠਾਕਰ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਵਾਪਸ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਲੋੜਵੰਦੀ ਦੀ ਜ਼ਬੂਰਤ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਲਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਨ ਅਤੇ ਮਨ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਰਸਿਆ ਰਿਹਾ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨ ਕੇ ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਹਿਰੀਲੇ ਵਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿਠੇ ਕਰ ਕੇ ਚੋਗਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾ ਮਿਲੀ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਕਟਦਾ ਰਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਹੁਣ ਮਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵੱਲ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੁਖ ਦੀ ਸਮਝ ਪਈ ਹੈ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।”

ਇਕ ਸਵੇਰੇ ਧੰਨਾ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਹੀ ਬਾਹਮਣ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਬੈਲੀ ਵਿਚ ਉਹੀ ਠਾਕਰ ਸੀ ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਉਹ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜਜਮਾਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੇਟ ਭਰਨ ਲਈ ਦੱਢਣਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਧੰਨੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਪੰਨਿਆ, ਤੁੰ ਠਾਕਰ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਸਨਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ?” ਧੰਨੇ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਗਗੀਬ ਛੀਬਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਬੀਰ ਚੁਲਾਹਾ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰ ਕੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੈਹ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ਤੇ ਸੈਣ ਨਾਈ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਅਸਲੀ ਠਾਕਰ ਪਾ ਲਿਆ।”

ਇਹ ਸਣ ਕੇ ਬਾਹਮਣ ਨੇ ਧੰਨੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਠਾਕਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾ।” ਧੰਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਜੇ ਤੁੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਤੁੰ ਵੀ ਮੇਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਠੀ ਪੂਜਾ ਚਿਆਗ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਜਾ। ਸੁਣ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਮਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।” ਬਾਹਮਣ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿ ਪੰਨਿਆ, ਇਸ ਠਾਕਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਡਾ ਕਿੱਤਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਠਾਕਰ ਅੱਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, “ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਦੂਖੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੁੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸੰਵਾਰਦਾ ਹੈਂ। ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੇਸ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੋ।”

Saint Dhanna

Saint Dhanna was born in a family of farmers in 1415 AD at village Dhuan in Rajasthan. One day, his parents called a Brahmin to their house for the ritual worship. Dhanna was a child at that time. Seeing the Brahmin ask favours of the idol time and again with folded hands, Dhanna asked the Brahmin, "Does this idol of yours fulfil your demands?" The Brahmin replied, "Ask anything of this idol it gives." At this reply, Dhanna took one idol from the Brahmin, took it to fields and placing it there, started worshipping it daily to get his work done.

When Dhanna went to Banaras, he came to know from the saints that by devotion to the Divine Name one realises the true God who fulfills every wish of His devotee. If the Idols of the Brahmins were real, they would have no need to go from house to house to beg. To realise that God, Dhanna adopted Saint Ramanand as his guru. He started meditation of God as advised by him and returning to village, he started helping the needy and service of mendicants. This made him realise, "I have taken birth many a time before this. In those lives, my mind and body remained engrossed in craving for worldly things and pleasures. Forgetting the Lord, the mind kept enjoying those poisons that tasted sweet. Thus the mind did not attain peace and continued in the cycle of birth and death. With the teaching of the guru, my mind has started on the path of the Lord. Devotion to the Lord has made me to realise the true pleasure and also made me free of the bondage of birth and death."

One day Dhanna was going to his fields. On the way he met the same Brahmin, going to one of his client's house for performing worship. In his bag was the same idol to which he used to pay obeisance in order to get offerings to fill his belly. He asked Dhanna, "Dhanna! do you bathe that idol daily and worship It?" Dhanna replied, "I had given up its worship and started devotion to the Lord when I came to know that a poor tailor Namdev had become worth millions by meditation of the Lord; Kabir a weaver had become an ocean of virtues by devotion to Him; shoemaker Ravidas had a glimpse of Him by giving up attachment with worldly things and He had come to abide in the mind of barber Sain. In this way, I have also found the Real Deity."

Hearing this, the Brahmin said to Dhanna, "Let me also have a glimpse of your Lord." Dhanna said, "If you devote yourself to Him, He will reveal Himself to you. Like me, you should also give up false worship and start meditating on Him. Listen, He provides for everyone to eat. He gave you food when you were in your mother's womb. He gives food even to the worms that He creates in stones." The Brahmin moved on saying, "Dhanna! I cannot give up the worship of this idol because this is my profession."

Whenever Saint Dhanna was in need of anything he would pray to his Lord as if He were standing before him and listening. "O' Lord! Thy servant is in trouble. You set right everything for those who are devoted to You. Your servant is in need of such and such things. Kindly send these things and make Thy servant happy."

ਭਗਤ ਪੀਪਾ ਜੀ

ਭਗਤ ਪੀਪਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 1425 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਖੀਦੀ ਵੱਸ ਦੇ ਰਾਜਪੁਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰਬੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਰਿਆਸਤ ਗਗਰੋਨ ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਸਨ। ਉਹ ਬੜੇ ਦਾਨੀ ਤੇ ਸਾਧੂਆ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਦਿਲ ਲਗਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਪੁਰਖ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਆਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ?” ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।” ਇਹ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਗੁਰੂ ਕਿਸਨੂੰ ਪਾਰਨ ਕਰਾ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਵੇ ?” ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਬਨਾਰਸ ਜਾ ਕੇ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਾਰਨ ਕਰ ਲਵੇ।”

ਰਾਜਾ ਪੀਪਾ ਜੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੱਸਣ ਅਨੁਸਾਰ ਬਨਾਰਸ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਅੱਗੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, “ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਾਰਨ ਲਈ ਗਗਨੋਰ ਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ।” ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸਾਡਾ ਛੋਗ ਤਾਂ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦੀ ਛੁੱਗੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕਾਸਤਾ ਨਹੀਂ।” ਇਹ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਗਾਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਕੰਢ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੇ ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਜੇ ਗੁਰੂ ਪਾਰਨ ਦੀ ਏਨੀ ਕਾਹਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਖੁਹ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰ !” ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਰਾਜਾ ਖੁਹ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਲਈ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਖੁਹ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਨੂੰ, ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੇ ਉਸ ਪਿਛੇ ਭੇਜੇ ਚੇਲੇ ਹੜ ਕੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਆਏ। ਉਸ ਪਿਛੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਾਰਨ ਦੀ ਰਸਮ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਛੇਰੇ ਵਿਚ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਛੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਛੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਕਾਪਸ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲੋ। ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਸਾਲ ਰਖ ਆਵਾਂਗੇ।” ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵਾਪਸ ਗਗਰੋਨ ਗੜ੍ਹ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਇਕ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦੇਸ਼ ਯਾਡਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਆਏ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦੁਆਰਕਾ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਚਲੇ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਪੀਪਾ ਜੀ ਵੀ ਰਾਜ ਭਾਗ ਰਿਆਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਸੀਤਾ ਵੀ ਚਲ ਪਈ। ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦੁਆਰਕਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਭਗਤ ਪੀਪਾ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਭੈਂ ਵੱਖਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਉੱਪਰ ਚਲ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਰ ਘਰ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਾ ਸਮਝਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਥਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਸੀਤੇ ਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਦੱਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਭਗਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਏ।

ਭਗਤ ਪੀਪਾ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, “ਆਦਮੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਸਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੀਰਥ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਯਾਦੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ ਮੈਂ ਦੀਵਾ, ਭੋਗ, ਝੁੱਲ, ਪੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਾਲ ਬਾਹਰ ਬਹੁਤ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰਜਾਨਾ ਮੈਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਲੱਭਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਪ੍ਰਜਾਨਾ ਪਾ ਲਿਆ ਤਦ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਾ ਕੋਈ ਮਰਦਾ ਹੈ ਤੋਂ ਨਾ ਹੀ ਜੰਮਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਇਸ ਸਾਗੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਜਾਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮੂਲ ਤੱਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।”

Saint Pipa

उवाड पीपा सो

was good

Saint Pipa

Saint Pipa was born in 1425 AD. He belonged to Khidi clan of Rajputs and was the Raja of a small state, Gagraon Garh in eastern Rajasthan. He was a worshipper of goddess Durga. He was a philanthropist and a pious man who served mendicants and saints whole heartedly. Once, a group of mendicants came to him. He asked them, "How can a glimpse of the Lord be had?" They replied, "In order to have a realisation of the Lord, you will first have to adopt a guru. A guru can show you the way." At this reply, the Raja again asked, "Whom should I adopt as a guru who may guide me on the right path?" They said, "Go to Banaras and adopt Saint Ramanand as guru."

As advised by the mendicants, Raja Pipa reached Banaras. There he presented himself before Saint Ramanand and made a request, "I have come from Gagraon Garh to become your disciple." Saint Ramanand said, "A lowly hut is my abode. I have nothing to do with the Rajas." Hearing their reply, the Raja went out, distributed everything he had, to the poor and returned attired as recluse. When Saint Ramanand saw the Raja in the attire of a mendicant, he said, "If you are in such a hurry to adopt a guru, then go and jump into a well." Bowing to the command of Saint Ramanand, the Raja walked away to jump into a well. When he was about to jump, Saint Ramanand's disciples who had been sent by the Saint, caught hold of him and took him back. After that, the Raja went through the ritual of taking up Saint Ramanand as guru and started living in his hermitage alongwith other disciples.

When the Raja had lived in the hermitage for some time, Saint Ramanand called him one day and said, "You may return to your state now and take over its administration. I shall come to you after one year." As commanded by his guru, the Raja returned to Gagraon Garh. After one year, on his tour of the country, Saint Ramanand came to the Raja. The Raja took great care in serving the saints who accompanied his guru. After some days, when Saint Ramanand started on a journey to Dwarka, Raja Pipa gave up his kingdom to accompany his guru. His Rani Sita also went along with them. After the pilgrimage to Dwarka, Saint Ramanand moved further. Saint Pipa and the Rani embarked on a tour of the country on their own. They did not think it proper to beg for food from house to house. They started making their living by stitching peoples' clothes wherever they went. In this way, he became to be known as a Saint of tailor class.

One verse of Saint Pipa is included in the holy Guru Granth in which he tells, "The Lord abides in the body of the man and the temple where He lives is the human body. The sacred places lie within the body and I am pilgrim of those places. I worship this body with lamps, food and petals. I searched the Lord to weariness outside but this Treasure was found within myself. From the time I have found this Treasure, there is no difference to me whether anybody is born or died. All that meets the eye in the universe lies within oneself. One who seeks this Treasure finds it. The Supreme Being is the Essence and His realisation can be had from a true guru."

१०८. उगाउ भीरन जी।
Saint Bhikhan

ਭਗਤ ਭੀਖਨ ਜੀ

ਭਗਤ ਭੀਖਨ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 1473 ਈਸਾਵੀ ਵਿਚ ਪਕਈਂ ਨਗਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਖਨਊ (ਯੂ.ਪੀ.) ਵਿਚ ਕਾਇਬ ਕੁਲ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਤੀਰਬਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਗਰ ਰੁਕੀ। ਭਗਤ ਭੀਖਨ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਆਗਾਮ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਉਪਰ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ ਪਰ ਉਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਚੂ ਦਾ ਭਗਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਗਈ।

ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਭੀਖਨ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਅੱਤੇ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਬਦਲ ਗਈ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਡਾ ਪਿਤਾ ਛਰ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਕ ਪੀ ਗਿਆ ਕਿ ਭੀਖਨ ਬੜੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਘਰ ਬਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਮੰਡਲੀ ਵਿਚ ਜਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਆਪਣੇ ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਭੀਖਨ ਭਗਤ ਨੇ ਘਰ ਤਾਂ ਨਾ ਤਿਆਗਿਆ ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੂਰ ਦੂਰ ਭਕ ਫੈਲ ਗਈ ਸਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਹੋਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ :

“ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਹੀਰੇ ਵਰਗਾ ਅਮੁੱਲਾ ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਅੱਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰੰਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਅਮੁੱਲੇ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬੜੀ ਕੰਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਹ ਛਪਾਇਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਮੁੰਹ ਨਾਲ ਮੈਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਇਸ ਭਵਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਗੁੰਗਾ ਮਿਠਿਆਈ ਖਾਣ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁੰਗਾ ਬੈਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਠਿਆਈ ਦੇ ਸਵਾਦ ਦਾ ਪੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੇ ਖਾਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਚੂ ਦਾ ਜਾਪ ਜੀਡ ਨਾਲ ਕਰਨ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਉਸਤਤ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਅੱਤੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਉਸ ਪਾਸੇ ਹੀ ਸੇਨ੍ਹ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਭੇਖ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਛਾਕ ਪੱਤਰ ਹੈ ਗਈ ਹੈ।”

ਭਗਤ ਭੀਖਨ ਜੀ ਪਾਸ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਲੱਗਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਬੁੰਦੇ ਵੀ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤ ਭੀਖਨ ਜੀ ਹਨੀ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਸਮੇਂ, ਹਰ ਉਮਰ ਵਿਚ, ਹਰ ਦੂੱਖ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ। ਰਾਗ ਸੈਰਨ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ, “ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬੁਢਾਪੇ ਕਾਰਨ ਪਾਣੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਚਲ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸ ਕਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਬੁਢਾਪੇ ਕਾਰਨ ਗਲੇ ਵਿਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਚੂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਕਿਸ ਪਾਸ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਸੁਣਾਵਾਂ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਾਮ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ। ਤੁਸੀਂ ਵੈਦ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਵੇ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਿਚ ਦਰਦ ਹੋਵੇ, ਸਰੀਰ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਛਾਈ ਪੀੜਾ ਹੋਵੇ, ਅੱਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਏਦਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਲੱਗ ਗਏ ਹੋਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗਾ ਮਿੱਠਾ ਇਕ ਹਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ, ਸਾਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਫਿਦਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਦਵਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛਟਕਾਫਾ ਪਾ ਲਵੇ। ਭੀਖਨ ਦੀ ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ।” ਇਸ ਭਵਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਉਹ 1574 ਈਸਾਵੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਗਏ।

Saint Bhikhan

Saint Bhikhan was born in 1473 AD at village Pakain in district Lucknow, U.P. in a Kaith family. Once, a group of mendicants on their way to sacred places stopped at his village. Saint Bhikhan was ten or twelve at that time. He had an opportunity to serve the saints. Love of the Lord took root in his mind due to the teaching of the saints. After resting for a few days in the village, the mendicants moved ahead on their pilgrimage but left in the village, a devotee of the Lord.

The way of living and talking of Bhikhan changed after the departure of the mendicants. His parents were alarmed at this. They had an apprehension that Bhikhan would, soon, abandon his home and hearth and join some group of the mendicants. To keep their son at home to support them in old age, they married Bhikhan at a young age. Although, Saint Bhikhan did not forsake his home after marriage yet he started paying more attention to the service of the Saints and devotion to the Name of the Lord. His fame spread far and wide, which he describes in his verse.

I have attained the priceless jewel, the Name of the Lord as a reward for the good deeds, service of the saints and mendicants. I tried very hard to conceal this priceless jewel in my heart but It could not be concealed. People came to know of It. In spite of my wish, I cannot explain with words the merits of the Lord in the same way as a dumb person cannot tell the taste of the sweets he has taken, due to his inability to speak. The mind attains joy by utterance of His Name with the tongue, listening with ears and its contemplation in the mind. Wherever I look, I behold Him. Both my eyes are now fully satisfied with a glimpse of Him. Desire for other worldly things has ended.

Many old people would also come to Saint Bhikhan to seek remedy for their ills. Saint Bhikhan would advise them to meditate on the Name of the Lord Who is a remedy for every illness, all the time at every age in life. In measure Sorath he tells, "When due to old age, water flows from the eyes, one cannot walk, the hair have turned from black to grey and the throat is choked due to which one cannot speak clearly, tell me my Lord, to whom should one go and tell his tale of distress ? O' my Lord, the Sustainer of the universe ! turn Thou a physician and save Your servants of the pains. When one's forehead is in pain, the body burns with fever, the heart has a severe pain and the body is smitten with such ills that nobody has a remedy for them then it is sweet nectar of the Lord's Name that is a cure for all these diseases. Get this remedy of the Name through the grace of a guru and get rid of all your ills. This is the request of Bhikhan to all." Preaching with words like this, Saint Bhikhan gave up this mortal body in 1574 AD.

ਸੰਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ

ਸੰਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਦਾ ਜਨਮ 1493 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਕੌਨੋਜ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਰੂਖਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਬਾਹਮਣ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣੀ। ਉਸ ਕਥਾ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਰੁਕਮਣੀ ਸੀ। ਪਰਮਾਨੰਦ ਨੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਜਦੋਂ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ‘ਸੀਤਾ ਰਾਮ, ਰਾਧੇ ਬਾਬੇ’। ਸੀਤਾ ਰਾਮਦੰਦਰ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸੀ ਪਰ ਰਾਧਾ ਤਾਂ ਕਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਾਣੀ ਜਾਂ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਰੁਕਮਣੀ ਸੀ। ਰਾਧਾ ਦਾ ਨਾਮ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਰੁਕਮਣੀ ਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ?” ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਰਾਧਾ ਅਜਨਘੋਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਪਤੀਬਡਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਰਾਧਾ ਦਾ ਕਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਆਤਮਿਕ ਸੀ, ਸਗੋਰਕ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਸੀ।” ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਗੀ ਕਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਪਿਆਰ ਕਰਾਂਗਾ।”

ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਪਰਮਾਨੰਦ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਿਸ਼ਨ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਗੀਤ ਗਾਉਣ, ਸੁਣਾਉਣ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸੋਕ ਪੈਦਾ ਹੈ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਾਗਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਹਰ ਕੌਜ਼ ਕਿਸ਼ਨ ਦੀ ਉਸਤਡੀ ਵਿਚ ਸੱਤ ਸੌ ਛੱਡੇਤ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਛੱਡੇ ਜਾਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੋਛਿਆਂ ਉੱਪਰ ਸਦਾ ਪੱਟੀਆਂ ਬੱਝੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਉਹ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੱਤ ਸੌ ਛੱਡੇਤ ਦਾ ਨੇਮ ਪੁਰਾ ਕਰਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੋਛਿਆਂ ਉੱਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਬੱਝੀਆਂ ਦੇਖ ਕੇ, ਇਕ ਸੇਠ ਨੇ ਨਵਾਂ ਰੋਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜਾ ਪੱਟੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇਟ ਕੀਤਾ। ਭਗਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਨੇ ਉਹ ਕੱਪੜਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਕੱਪੜਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲੋੜਵੰਦ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਾ। ਮੇਣਾ ਗੁਜਾਰਾ ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਨਾਲ ਚਲ ਜਾਣਾ ਹੈ।” ਸੇਠ ਨੂੰ ਇਹ ਉੱਤਰ ਦੇ ਕੇ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਉਸਤਡੀ ਦੇ ਗੀਤ ਟਿਕਾਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਭਗਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ 26 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੀਰਥ ਉੱਪਰ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਸੁਗੀਲੀ ਆਖਾਜ਼ ਵਿਚ ਭਜਨ ਗਾਉਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, “ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਬਿਨੁ ਜਾਤ ਕਲਪ ਭਰਿ, ਬਿਰਹਾ ਅਨਲਦਹੀ ਗੀ ॥ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸ੍ਰਾਮੀ ਬਿਨ ਦਰਸਨ, ਨੈਨ ਨਈ ਬਹੀ ਗੀ ।” ਸ੍ਰੀ ਵਲਡ ਆਚਾਰੀਆ ਦੇ ਕੰਨੀ ਜਦੋਂ ਇਸ ਭਜਨ ਦੀ ਆਖਾਜ਼ ਪਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਾਗਰ ਗੀਤ ਸੁਣਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਦਾ ਭਜਨ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਗਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਵਲਡ ਆਚਾਰੀਆ ਦੇ ਦਰਸਨ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸ਼ਨ ਦੇ ਭਜਨ ਬਹੁਤ ਸੁਦਰ ਲਿਖਦੇ ਅਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਵਲਡ ਆਚਾਰੀਆ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਯੋਗ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ।

ਸੰਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ 91 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਸਤਡੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਗ ਸਾਰੰਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ, “ਹੇ ਪਾਣੀ, ਤੂੰ ਪੁਰਾਣਾ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੇ ਤੇਰਾ ਮਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਤੇ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਭੁੱਖੇ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੈਧ, ਲੋੜ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਗਈ, ਇਸ ਲਈ ਤੇਰੇ ਸਭ ਪਾਰਮਿਕ ਕਾਰਜ ਬੇਅਰਥ ਹਨ।”

M.S. Rynd

महात्मा गांधी से सीखना

Saint Patmanand

Saint Parmanand

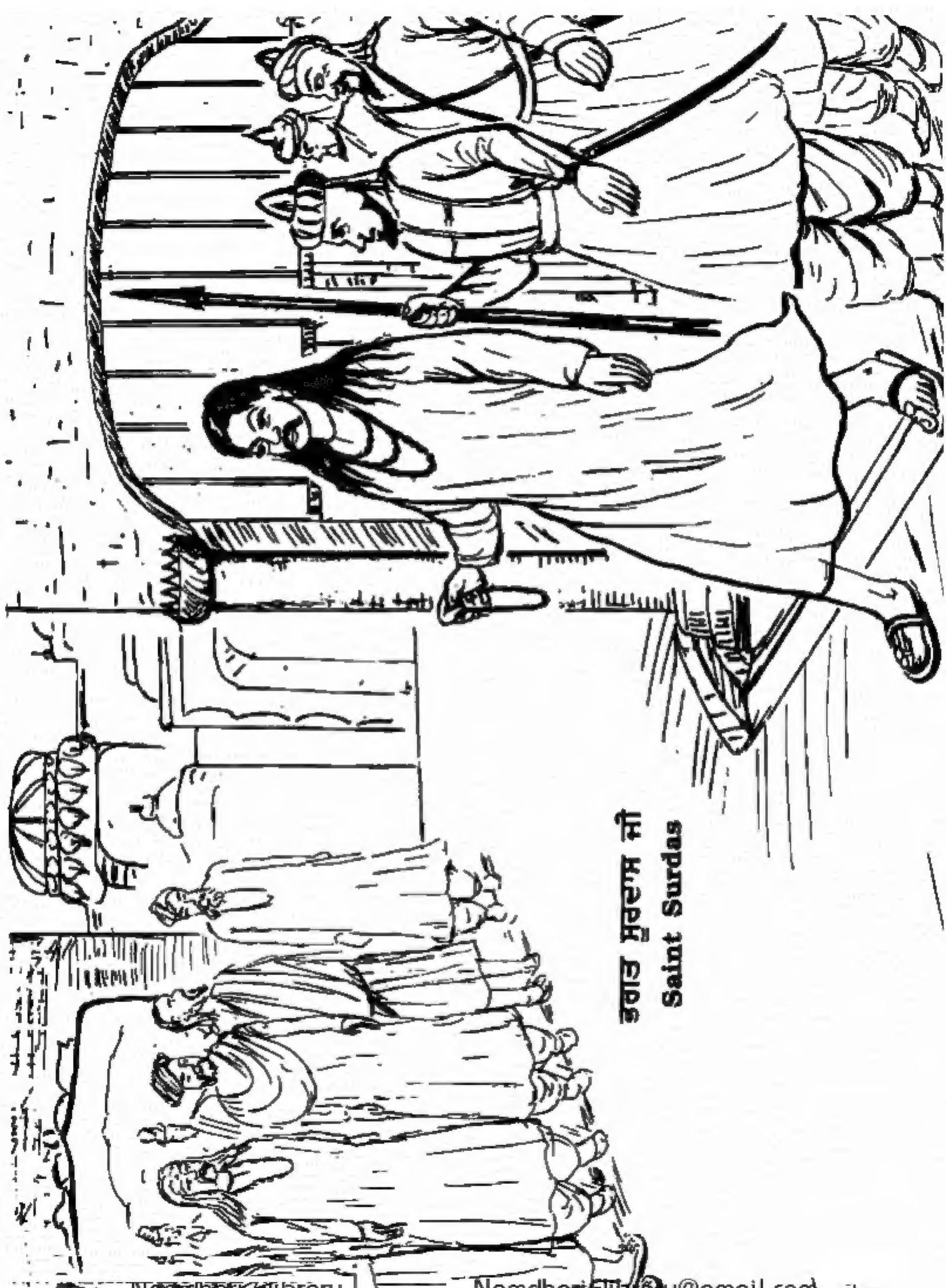
Saint Parmanand was born in a Brahmin family at village Kannauj, district Farookhabad in 1493 AD. In his childhood, he once heard narration of Mahabharata in a temple. In that narration, it was said that Rukmani was the empress (Maharani) of Krishna. Parmanand came home and asked his mother, "When you offer worship, you chant Sita-Ram, Radhey-Sham. Sita, no doubt, was the Maharani of Ram Chandra but Radha was not a Rani or Maharani of Krishna. It was Rukmani who was the Maharani of Krishna. Why do you attach Radha's name to Krishna and not that of Rukmani?" His mother replied, "Radha was the wife of Ajanghos. In spite of her being loyal to her husband, she loved Krishna very much. Radha's Love for Krishna was spiritual and had nothing to do with the body. It was a true love." At this reply, Parmanand said, "I shall also have spiritual love for Krishna."

After that day's happening, Parmanand started singing lyrics of Krishna all the time. Thus, he developed an interest in singing, reciting and writing lyrics. He authored *Parmanand Sagar*. He daily prostrated seven hundred times in honour of Krishna. His knees got bruised in doing this. His knees, due to that, always remained bandaged. He completed his daily routine of seven hundred prostrations come what may. One day, seeing his knees bandaged with worn out clothes, a rich man presented him with new silken cloth for bandages. Saint Parmanand refused to accept that cloth and said, "Please give this cloth to someone else who needs it. I am happy to make these bandages of worn out clothes." After this reply to the rich man, he went to the jungle to recite Krishna songs of his praise sitting all by himself.

Saint Parmanand went to sacred Prayag at the age of 26. There, one day, he was going, singing in his melodious voice the hymn, "I have not had a glimpse of Thee, neither do I know Thee, yet I yearn for a union with Thee and see Thy form in imagination. The eyes of Parmanand are running like a stream. My Lord, without a glimpse of You." When Sri Vallabh Acharya chanced to hear that hymn, he called Saint Parmanand and made him to recite the complete song for him. He liked that song of Parmanand very much. On the other hand, Saint Parmanand felt peace on meeting Sri Vallabh Acharya. Although he wrote and sang beautiful hymns in praise of Krishna, yet he had not adopted anyone as guru. He knew that knowledge could not be gained without a guru and God cannot be realised without knowledge. Finding Sri Vallabha Acharya worthy of guruship, he adopted him his guru.

After adoption of the guru, Saint Parmanand continued singing praises of the Lord upto the age of 91. One of his hymns is included in the holy Guru Granth in measure Sarang in which he says, "Man ! you have not achieved anything by listening to the Puranas—Hindu religious books. If you have not made up your mind for the devotion to the Lord, you have not helped the hungry or the needy and you have not discarded from your mind lust, anger, greed and desire to speak ill of others then all your religious performances are fruitless."

ਡਗਰ ਸੁਰਦਾਸ ਜੀ
Saint Surdas

ਭਗਤ ਸੁਰਦਾਸ

ਭਗਤ ਸੁਰਦਾਸ ਦਾ ਜਨਮ 1528 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਸੀਹੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਜ਼ਰਾਉਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਛਾਚਸੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚੌਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਰਖਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਹੋਣ ਉੱਪਰ ਚੰਗਾ ਨਾ ਲਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅਰਥ ਜਾਣੂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਮਦੇਵ ਬਣਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਸੁਰਦਾਸ ਰੱਖ ਲਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਸੰਦੀਲਾ ਸੂਬੇ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਭਗਤ ਸੁਰਦਾਸ ਜੀ ਉਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਮਦਾਨ ਸੰਭਾਂ ਅਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉੱਪਰ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਕ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਆਦਮੀ ਸੁਰਦਾਸ ਪਾਸੋਂ ਮਾਮਲਾ ਲੈਣ ਗਏ। ਸੁਰਦਾਸ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਸੰਦੂਕ ਖੇਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਪਰ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲੀ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, “ਸੰਦੀਲੇ ਦਾ ਤੇਰਾ ਲੱਖ ਰੁਪਇਆਂ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਸੰਦੀਲੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆਂ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਲਈ ਸੁਰਦਾਸ ਗਿਛਤਾਰੀ ਤੋਂ ਭਰਦਾ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਫੁਪ ਗਿਆ ਹੈ।” ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸੁਰਦਾਸ ਦਾ ਕਸੂਰ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਸੁਰਦਾਸ ਨੇ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਨਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਸੰਦੀਲੇ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਬਣ ਕੇ ਮਾਮਲਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀਆਂ ਚੁੱਗੀਆਂ ਝਾੜਨੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ।” ਸੁਰਦਾਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੰਨਣ ਕਾਰਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਜੀਬ ਟੋਭਰ ਮਲ ਦੇ ਕਹਿਣ ਉੱਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਛਤਾਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸੁਟਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਭਗਤ ਸੁਰਦਾਸ ਦੇ ਦਰੋਗੇ ਦਾ ਨਾਮ ਤਿਮਿਰ ਦਾਸ ਸੀ। ਭਗਤ ਸੁਰਦਾਸ ਜੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸੰਭਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਿਨਾਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਤੰਗ ਆ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਕੋਜ਼ਿਆ, “ਹੋ ਮੇਰੇ ਸੁਰਜ ਤੁਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਮੈਨੂੰ ਤਿਮਿਰ ਦਾਸ—ਮੈਨੂੰ ਤਿਮਿਰ ਦਾਸ (ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ) ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਵੇ।” ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ ਪੱਤਰ ਮਿਲਣ ਉੱਪਰ ਸੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਹੋ ਮਨ, ਹਗੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਛੱਡ ਦੇ।”

ਭਗਤ ਸੁਰਦਾਸ ਜੀ ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਬਨਾਰਸ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ‘ਸੁਰ ਸਾਂਗਰ’ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ 1696 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਵਾਇਆ। ਭਗਤ ਸੁਰਦਾਸ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਹਗੀ ਦੇ ਲੋਕ ਹਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਤਨ, ਮਨ, ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸੌਖ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਤਰ ਹੋ ਗਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸੁਦਰ ਮੁਖ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲਗਾਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਬਾਕ ਰਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਜੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੋਹੜੀ ਦੇ ਸਗੋਰ ਤੋਂ ਖੂਨ ਚੂਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਆਪਣੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।” ਭਗਤ ਸੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸੰਭਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 1585 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਰਿਆਗ ਗਏ।

Saint Sur Das

Saint Sur Das was born in 1528 AD at village Sihi, district Gurgaon. He was a good scholar of Persian, Hindi and Sanskrit. His parents had named him Madan Mohan which he did not like on growing up because it literally meant 'god of love'. As such he changed his name to Sur Das which means 'slave of the learned'. Akbar who was the king at that time, was a great admirer of the learned. He appointed Sur Das, the governor of Sundila state.

Saint Sur Das spent all the income of the state on the service of Saints and mendicants. After one year, king's men went to realise revenue from Sur Das. Sur Das disappeared. When the king's men opened boxes of treasury, they found those empty except a letter which read, "Rupees thirteen lakhs were collected in Sundila. All that went as food to those who prayed for the welfare of Sundila. So, Sur Das had hidden himself in jungles fearing arrest." When the king read this letter, he pardoned the fault of Sur Das and sent him a message to present himself in the court. Sur Das refused to accompany the men who brought the message and said, "It is a thousand times better to dust the shoes of mendicants than be the governor of Sundila and collect taxes." At the disobedience of his orders, the king, on the advice of his minister Todar Mal, got him arrested and thrown into prison.

Jail warden of Sur Das was named Timir Das. Deprived of the company of the mendicants, Sur Das soon got tired of jail life. From jail, he wrote to the king, "O' my king, luminous as the sun, kindly save me from Timir Das (slave of darkness)." On the receipt of this letter, the king ordered his release. On coming out of the jail, he said, "O' self! leave the company of those gone astray from the Lord."

After that, Sur Das went to Banaras where he wrote a book, *Sur Sagar*. Guru Gobind Singh got that book translated in Panjabi in 1696 AD. One hymn of Saint Sur Das is included in the holy Guru Granth in which he says, "God's devotees abide with the Lord all the time. They have entrusted their body, soul and all other possessions to the Lord. They sing the praises of the Lord and enjoy Eternal bliss. Having realised Him, they become free of the pleasures of the body and have all their needs fulfilled. Having had a glimpse of the glory of the Lord, they no more have attachment with anyone else. Those who look to someone else instead of the Lord are like leeches who suck blood out of leper's body. God has bestowed upon me pleasures of both the worlds by taking my mind in His control."

Saint Sur Das continued serving the holy men till his end in 1585 AD.